

Eindrapportage wijkopbouwwerk

Marktverkenning gemengde beroepspraktijk

Amsterdam, 19 augustus 2003

Carol Burgemeestre
Margôt Koekkoek
Rento Zoutman

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Onderzoekopdracht DSP-groep	3
1.2	De gemengde beroepspraktijk in het wijkopbouwwerk	5
2	Introductie	6
2.1	De sociaal-artistieke beroepspraktijk in theoretisch kader	6
2.2	Nederland, theorie en praktijk in beweging	8
2.3	Perspectieven van sociaal-artistieke projecten als nieuwe werksoort	9
3	Analyse van de sector wijkopbouwwerk: een verdieping	12
3.1	Organisatie	12
3.2	Competenties	12
3.3	Financiering	12
3.4	Samenwerking	13
3.5	Trends & Kansen	14
4	Conclusies & overwegingen	15
	Bijlagen	17
Bijlage 1	Verslag rondetafelgesprek 2 juli 2003	18
Bijlage 2	Wijkopbouwwerk overzicht adressen	34
Bijlage 3	Voorbeeldprojecten	36
Bijlage 4	Overzicht respondenten tweede fase belronde	39

1 Inleiding

1.1 Onderzoeksopdracht DSP-groep

Kunstenaars & Co ontwikkelt en realiseert samen met kunstenaarsinitiatieven, gemeenten of kunstinstellingen innovatieve projecten. Het gaat om projecten waarin het verwerven van meer inkomsten door kunstenaars een centrale plek inneemt.

Kunstenaars & Co is geïnteresseerd in nieuwe kansen en mogelijkheden om kunstenaars mogelijkheden te bieden in een gemengde beroepspraktijk met gebruik van de eigen vaardigheden als kunstenaar. 'Deze vaardigheden kunnen toegepast worden in bijvoorbeeld de klas, naast de leerkracht, in gevangissen naast de sociaal begeleider, in ziekenhuizen naast de verpleegkundige en in het bedrijfsleven naast de trainer' (werkplan Kunstenaars & Co, afdeling Projecten, 2003).

Het uiteindelijke doel is meer mogelijkheden te creëren voor kunstenaars om zelfstandig in hun eigen inkomsten te voorzien en daarmee hun afhankelijkheid van uitkeringen en subsidies te verkleinen. Men realiseert reeds enkele projecten op dit terrein zoals Beroepskunstenaars in de Klas (BIK) en Transmission.

Kunstenaars & Co heeft een globaal overzicht van de diverse markten en sectoren waarop kunstenaars zich begeven. De mogelijkheden lopen zeer uiteen en het zicht op potentieel interessante markten en sectoren is onvolledig scherp. Daarbij doen zich allerlei vragen voor. Wie begeeft zich op die markt(en)? Welke competenties zijn daarbij nodig? Is een markt ook economisch interessant voor kunstenaars?

Om nieuwe projecten te kunnen ontwikkelen heeft Kunstenaars & Co kennis nodig over hoe zij kunnen aansluiten bij mogelijke 'nieuwe' markten om kunstenaars te faciliteren met betrekking tot het opzetten van een gemengde beroepspraktijk. Daarbij gaat het zowel om podiumkunstenaars als om beeldend kunstenaars.

DSP-groep is benaderd door Maurits Nibbering, hoofd projecten van Kunstenaars & Co, voor het uitbrengen van een offerte om onderzoek te verrichten naar de mogelijkheden. Een belangrijk aspect is dat de stichting met name geïnteresseerd is in beroepspraktijken die economisch interessant zijn, zowel voor de potentiële werkgevers als voor de kunstenaars.

Onderzoeksaanpak

Door DSP-groep is voorgesteld het onderzoek in drie fasen te verrichten.

1 De eerste fase: intern zicht krijgen en kiezen voor sectoren.

De fase heeft tot doel om *zicht* te krijgen op de aanwezige kennis bij Kunstenaars & CO: welke terreinen en in welke sectoren kunstenaars in een gemengde beroepspraktijk actief zijn of waar men potenties ziet.

Aan het einde van de eerste fase is met een interne groep mensen van K&CO geïnventariseerd in welke sectoren zij de meeste potenties zien.

In een kleine groep is de keus gemaakt om in eerste instantie een tweetal sectoren nader in kaart te brengen in fase twee.

- Management Consultancy Bureaus.
- Wijkopbouwwerk.

2 De tweede fase: inventariseren gekozen sectoren.

Deze fase heeft tot doel om specifiekere zicht te krijgen op de mogelijkheden in de gekozen sectoren en die te analyseren. Deze fase geeft eveneens inzicht in werkgeverskant: wie zijn de belangrijkste 'spelers' in de sector? Waar bevinden zich de sleutelfiguren?

In deze fase worden een aantal stappen gezet:

- Stap 1: analyse sector via documentatie en telefonische vragenronde langs sleutelfiguren uit sector.
- Stap 2: diepte-interviews met een aantal sleutelfiguren.

3 De derde fase: ontwikkelen projectvoorstellen.

Deze fase heeft tot doel om sleutelfiguren uit de geselecteerde organisaties / instellingen in potentieel interessante sectoren / koepels mee te laten denken over de markt die er is voor de inzet van kunstenaars. Daarbij moet aandacht besteed worden aan economische perspectieven, vaardigheden en hoe de inzet van kunstenaars het best georganiseerd / aangeboden kan worden. Het resultaat van deze fase zijn concrete projectvoorstellen voor K&CO binnen de sector. Een concrete aanpak voor deze fase is nog niet ontwikkeld.

Fase twee: het wijkopbouwwerk

In dit verslag wordt het resultaat weergegeven van de tweede fase van het onderzoek gericht op de sector Wijkopbouwwerk.

Voor de eerste stap van dit onderzoek hebben we middels een uitgebreide belronde en een selectie van schriftelijk materiaal een beeld verkregen van de sector en in hoeverre er gebruik gemaakt wordt van de inzet van kunstenaars.

Op grond van de positieve resultaten van deze eerste stap heeft DSP-groep voorgesteld aan Kunstenaars & CO om voor de tweede fase van het onderzoek de geplande diepte-interviews met sleutelfiguren in de sector te vervangen door een rondetafel gesprek met een aantal respondenten uit de belronde. De reden was dat wij dachten met een groepsinterview meer informatie te krijgen over de mogelijkheden die binnen de sector liggen en hoe deze mogelijk verder ontwikkeld kunnen worden. Daarnaast vermoedden we dat de wisselwerking van meningen tussen interessante personen uit deze sector een stimulerende werking kon hebben op de meningsvorming en samenwerking in de toekomst.

Het algemene beeld van de sector uit de eerste fase is verder uitgediept en aangescherpt. In deze definitieve rapportage wordt duidelijk of deze sector voldoende potentie heeft voor het verder ontwikkelen van de gemengde beroepspraktijk.

1.2 De gemengde beroepspraktijk in het wijkopbouwwerk

Dat de gemengde beroepspraktijk voor kunstenaars zich langzaamaan uitbreidt is een feit.

Inmiddels is binnen het kunstenaarschap als geheel een driedeling te constateren, te weten:

- 1 De cultuureducatieve projecten, met het succesvolle BIK project als exponent.
- 2 De sociaal-artistieke projecten die zich afspelen binnen de kaders van wijk en buurt.
- 3 De kunstproductgerichte projecten.

In deze definitieve rapportage wordt duidelijk dat de sector wijkopbouwwerk een stabiele markt vormt om kunstenaars mogelijkheden te bieden een gemengde beroepspraktijk op te zetten. Een aantal conclusies is sterk verbonden aan vragen die voortkwamen uit het rondetafelgesprek. In de conclusies hebben wij suggesties gedaan voor de beantwoording daarvan.

2 Introductie

Om een beeld te krijgen van de mogelijkheden die kunstenaars hebben en mogelijk nog kunnen ontwikkelen in het kader van een gemengde beroepspraktijk in het wijkopbouwwerk is een rondetafelgesprek georganiseerd onder het thema *de kracht van cultuur en sociaal-artistieke projecten in het wijkopbouwwerk*.

In deze tweede ronde waren zeven personen uit de belronde geselecteerd en uitgenodigd. Het gezelschap werd nog aangevuld met een viertal personen die interessant waren voor dit thema. Voor een volledig overzicht verwijzen we naar de bijlagen Introductie gespreksdeelnemers rondetafelgesprek (bijlage 1) en Overzicht respondenten tweede fase belronde (bijlage 4)

Onderstaande is de verslaglegging van Stap 1 en 2, de analyse van de sector en de verdieping, de neerslag van het rondetafelgesprek waar in totaal 12 gespreksdeelnemers aanwezig waren. Voor deze rondetafel bijeenkomst is schriftelijke materiaal gebundeld in een reader die is verspreid voorafgaand aan het rondetafelgesprek van 2 juli.

De reader bestaat uit artikelen over sociaal-artistieke projecten in Nederland. Aanvullend is een Belgisch tijdschrift verspreid geheel gewijd aan het sociaal-artistiek parcours onder de titel 'Kunst(s)maken'¹.

2.1 De sociaal-artistieke beroepspraktijk in theoretisch kader

"Sociaal-artistieke projecten maken opgang in binnen en buitenland. Ze zijn alvast één manier om sociaal en cultureel uitgesloten groepen en individuen te bereiken en actief te betrekken", zegt Ivo Janssens van Kunst en Democratie.

In België is uitgebreid gesproken over de nieuwe werkvorm die de afgelopen jaren in Vlaanderen de kans kreeg zich te ontwikkelen en te profileren. Ook in Wallonië is er de laatste jaren veel beweging op het sociaal-artistieke vlak. 'Cultuur' wordt naast huisvesting, arbeid en sport gezien als een instrument voor maatschappelijke integratie.

In *Kunst(s)maken, een sociaal sociaal-artistiek parcours* plaatsen de Belgen de sociaal-artistieke praktijk in de schijnwerpers en reflecteren over de kern ervan. Aan het beleid geeft men het signaal deze werkvorm te willen formaliseren. Vanaf 2004 wordt de sociaal-artistieke praktijk verankerd in regelgeving, de enige mogelijkheid in België omdat het wettelijk kader van een experimentele periode beperkt is tot drie jaar. In een speciale editie laat men een ruim publiek kennismaken met de nog 'jonge' werkvorm tussen artistiek, cultureel en sociaal werk. Artistieke producten en werkprocessen worden voor het voetlicht gebracht. 'Cultuur als stem. Elk mens is een cultuurparticipant'.

De samenwerking tussen de culturele, sociale, en kunstensector, het lokaal welzijns- en cultuurbeleid en het grote steden beleid overschrijden de grenzen die tot nu toe werden gehanteerd.

Noot 1 Kunst (s) maken TerZake Cahier Oktober 2002 Praktijkblad over lokaal beleid en samenlevingsopbouw Initiatiefnemers: Kunst en Democratie- Viboso – Vlaams Centrum voor Amateurkunsten

Gemixt met de ruime diversiteit aan deelnemers, initiatiefnemers, doelstellingen, kunstenaars, kunstvormen en de diversiteit aan werkprocessen en werkvormen is de optelsom nauwelijks voorspelbaar. Een scheutje meer of minder van een ingrediënt kan net een andere smaak opleveren.

De voordelen en de successen die in België als zodanig benoemd en erkend zijn worden verwoord onder de noemers van *de bottom-up werking*, de sociaal-artistieke praktijk die in grote mate van onderop ontstaat maar in ieder geval 'in dialoog met'. De bottom-up werking wordt geroemd omdat het tevens een leerschool is in democratie en actief burgerschap. Een ander voordeel wordt gezien in *de straatcultuur*, (*l'arts de la rue*), en de grootstedelijke problematiek dat gedeeltelijk in staat is de 'sociaal-culturele stedelijke verwarring' te duiden en een positieve wending weet te geven aan die culturele verwarring. Ivo Janssens van Kunst en Democratie vat de culturele verwarring samen op de volgende niveaus:

- Een verscheidenheid van culturele minderheden is steeds meer op elkaar aangewezen omdat men zich stedeling voelt in alle betekenissen van het woord en dus het meerderheidsgevoel op basis van waarden vervalst. De meerwaarde zit in de veelheid en verscheidenheid.
- Centralisatie van hoge cultuur als toonaangevend en het individu profilerend, ook buiten de stad, en de behoefte aan (actuele) volkscultuur als groepsbinding.
- De vreemdeling als plaatsopeisende medeburger.
- Cultuur als gemeenschapsleven en straatgebeuren tegenover straatgemeenschap als dreiging en vernieling.
- Permanente verandering van burens, buurten zonder binding.
- Stigmatisering (positief en negatief) door lokalisatie, anonimiteit door veelheid en spreiding.

Ivo Janssens van Kunst en Democratie zegt hier het volgende over²: Dit betekent dat in een stedelijke context begrippen als cultuur binnen gebouwen en cultuurhuizen als 'veilige cultuur' wordt beschouwd en cultuur buiten de gebouwen als 'dreigende, aarzelende cultuur' wordt ervaren.

We denken dat centraal in Brussel het begrip straatcultuur hergewaardeerd moet worden als uitgangspunt voor sociaal-artistieke projecten. Straatcultuur geeft plaats aan: participatie, democratisering, verscheidenheid van doelgroepen, ontmoeting, ontstigmatisering, publieke toegankelijkheid, sociaal contact, wisseling van bewoners, wisseling van culturen.

Belangrijk is hierbij dat de grote kunsthuizen hun toegangen en grenzen met de straat en het publiek domein (over)laden met een meerwaarde waarbij de straatcultuur als culturele verscheidenheid een positieve kans krijgt, waar ook niet-bezoekers aan kunnen participeren of zelfs plots als bezoeker kunnen deelnemen. 'De hal is de straat'. 'Het theater en andere culturele instellingen moeten de straat kraken'. Innoverend is dat cultuur terug de straat op durft, en de publieke ruimte leefbaar maakt voor iedereen, die ruimte als culturele plek teruggeeft aan de gebruiker en zo de privatisering ervan tegengaat.

Deze stedelijke invalshoek is nieuw en vraagt een afzonderlijke strategie, die niet geïmproviseerd mag worden omdat het maatschappelijk te belangrijk is. De uitdaging is die van de omgekeerde veiligheid, met name veiligheid door de publieke ruimte terug te claimen.

Noot 2 Sociaal-artistiek werk. Een inleiding. Ivo Janssens Kunst en Democratie Kunst (s)maken Oktober 2002.

Het gaat hier om cultuur in de brede betekenis van het woord: het alledaagse leven. En die cultuur kan maar bewegen door kunst. De stelling luidt: 'Kunst is het geweten van cultuur en is er tegelijk de motor van.' Cultuur betekent bijgevolg meer dan louter educatie, kunst vormt meer dan alleen maar een elitair alibi'.

De sociaal-artistieke praktijk vertaalt die stelling. Kunst creëert een vrije ruimte, de sociaal-artistieke praktijk vormt de toegang tot een (sociaal-)artistieke ontmoetingsruimte. Het is volgens deskundigen zowat de enige werksoort die erin slaagt om de publieke ruimte die ofwel kleiner wordt ofwel geprivatiseerd wordt (de teloorgang van die ruimte is de grootste bedreiging voor de stad) terug in te nemen en teug te geven aan de gebruiker.

De sociaal-artistieke projecten lijken daartoe een geschikt instrument omdat ze nieuwe werkvormen, nieuwe werkallianties tussen het sociale en het artistieke introduceren waardoor mensen op een andere manier worden gemotiveerd en op een andere wijze met elkaar omgaan.

2.2 Nederland, theorie en praktijk in beweging

Ook in Nederland is de laatste twee jaar in opgaande lijn geschreven over de kracht van cultuur en artistieke projecten in het wijkopbouwwerk. In het vak-tijdschrift MO Samenlevingsopbouw is hier regelmatig aandacht aan besteedt. Niet zo wijd verbreid als bij de zuiderburen werd bij ons het gesprek hierover tot nu toe nog op een ander niveau gevoerd. Meer bepaald door een reeks positieve incidenten dan als aparte werksoort ingekaderd en besproken. Ook al is de discussie nog in beweging en is er nog geen eenduidige visie over de optimale samenhang tussen cultuur en wijkopbouwwerk, toch is het inmiddels duidelijk dat het onderwerp op de kaart staat en niet meer is weg te denken.

In het artikel *De kracht van Cultuur* in MO Samenlevingsopbouw (oktober 2002) betoogt Sikko Cleveringa, cultuurmakelaar te Deventer, dat diegenen die geloven in de kracht van cultuur en artistieke projecten in het opbouwwerk nu, in de periode 2001-2004, de looptijd van het Actieplan Cultuur Bereik, de kans van hun leven hebben: 'Toegang tot veel middelen en politieke aandacht om de relatie tussen kunst, cultuur en opbouwwerk praktisch handen en voeten te geven'.

Ook in Nederland leeft de overtuiging dat sociale en artistieke doelen en activiteiten elkaar kunnen versterken. Onderzoek wijst uit, zo betoogt Cleveringa, dat cultuurparticipatie positief kan bijdragen aan persoonlijke zingeving, socialisatie en integratie van doelgroepen.

In Rotterdam wordt nog een andere vraag uitgesproken. De SAMS, Stedelijke Adviescommissie Multiculturele Stad, is door het vorige gemeentebestuur gevraagd advies uit te brengen over de multiculturaliteit binnen de kunstsector. De vraag was in hoeverre de rijke schakering aan Rotterdamse subculturen aan hun trekken komt. Voorzitter Anton Zijderveld van SAMS³: *'Juist hierin ontstaan nieuwe ontwikkelingen die de traditionele grenzen in de kunstsector onder druk zetten. Bovendien vervullen deze kleinschalige culturele activiteiten een belangrijke functie voor de stad. Het brengt mensen in wijken en buurten bij elkaar, houdt jongeren van de straat en bevordert de integratie en participatie in de samenleving'* aldus Zijderveld.

Noot 3 Artikel uit 'Binnenlands Bestuur' van 9 mei 2003, week 19.

In het rapport wordt gepleit voor meer beleidsmatige aandacht voor die humuslaag, aangezien de vele groepen belemmeringen ondervinden bij het opzetten, uitvoeren en continueren van hun activiteiten.

Zo zijn er onvoldoende faciliteiten en worden de vele initiatieven niet serieus genomen door de gevestigde gesubsidieerde kunstinstellingen. Er is geen doorstroom van talent waardoor de kloof tussen amateur- en professionele gezelschappen steeds groter wordt.

Het verhaal van Piet Elenbaas, sectormanager van Kunst Onder Andere van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR) sluit naadloos aan bij het verhaal van zijn stadgenoot. 'Kunst Onder Andere is een pionier op het gebied van wijkgerichte aanpak om kinderen en jongeren bij kunst en cultuur te betrekken, dit gebeurt door op een directe en persoonlijke manier contacten te leggen. Kunst Onder Andere is een snelle en wendbare sector, die voorziet in de behoeftes die er leven in de probleemwijken van Rotterdam. Kunst Onder Andere sluit zich ook aan bij initiatieven die er al zijn en kijkt naar nieuwe fusies en richtingen die ontstaan in een wijk, maar zoeken ook enthousiaste partners met een specifieke expertise, die iets extra's aan de activiteiten kunnen toevoegen. Op deze manier ontstaan er coproducties met culturele én niet-culturele instellingen in de wijken van Rotterdam. Ook hier is sprake van de *bottom-up werking* en vindt de straatcultuurbenadering antwoord op de sociaal-culturele stedelijke verwarring.

Maar naast een succesvolle sector als het wijkopbouwwerk, waar sociaal-artistieke projecten een vruchtbare bodem vinden, worden tijdens de rondetafel bijeenkomst nog diverse handreikingen gedaan om ook andere sectoren die kansrijk geacht worden, te exploreren en daarbinnen allianties aan te gaan om zo de werksoort van sociaal-artistieke projecten verder uit te breiden en te beproeven. Concreet werden de volgende sectoren genoemd: de sector Ruimtelijke Ordening en andere stedenbouwkundige diensten die steeds meer het aspect leefbaarheid op de agenda krijgen. Hetzelfde geldt voor de woningcorporaties die het *bevorderen van leefbaarheid* wettelijk verplicht zijn, maar vaak niet weten hoe dit te vertalen naar de praktijk. Ook de herstructurering, waar de vele sloopgebieden in de stadsvernieuwing het werkgebied vormen voor beeldende kunstprojecten en theatervormen, wordt in potentie zeer kansrijk geacht. De barrière hier, ligt meer op het vlak van de introductie. Van belang voor deze sector is dat je helder moet kunnen maken welke voordelen er zijn aan de samenwerking met kunstenaars in sloopgebieden. Het Platform Buurtbeheer, de landelijke koepelorganisatie, is een goede gesprekspartner om de samenwerking ter sprake te brengen en nieuwe projecten te initiëren.

2.3 Perspectieven van sociaal-artistieke projecten als nieuwe werksoort

Over de meerwaarde van sociaal-artistieke projecten is men het eens. Enkele meningen:

- De meerwaarde van sociaal-artistieke projecten is het synergie effect aan beide kanten en het feit dat zij aan beide sectoren een krachtige impuls geeft (*Sikko Cleveringa*).
- De meerwaarde van sociaal-artistieke projecten is dat de mensen op een andere manier naar elkaar leren kijken (*Henk Cornelissen*).
- Sociaal-artistieke projecten kunnen zorgen voor een verbreding van de kijk op de werkelijkheid; het biedt de mensen een expressiemogelijkheid voor hun gevoelens en wensen; de projecten kunnen als katalysator werken om zo de sociale processen in buurt of wijk te stimuleren.
- De meerwaarde van sociaal artistieke projecten is dat deze projecten het

cement vormen bij het integratieproces (*Piet Elenbaas*).

- Sociaal-artistieke projecten creëren actieve verbondenheid met de eigen leefomgeving. Met de fysieke plek en de alledaagse sociale werkelijkheid. Ze verhogen zeggenschap door een verbinding te leggen tussen persoonlijke en maatschappelijke beeldvorming en door het ontwikkelen van een gedeelde cultuur. Samenwerken aan een beeld is samen werken aan de werkelijkheid (*Roel Simons*).
- De meerwaarde van sociaal-artistieke projecten is dat het mensen op een creatieve manier tot nadenken zet over hun ontwikkeling, omgeving en eigen situatie (*Cyriel Thomas, BON*).

"Hoe kun je duidelijker laten zien wat een kunstenaar te bieden heeft en hoe kun je dit soort projecten een steviger basis geven?" Aan het woord is Henk Cornelissen die de kant van de kunstenaar zou willen versterken via een beter en duidelijker profiel en een heldere uitleg van het aanbod. Belangrijk is immers dat de mensen in de wijk er iets aan hebben. Hetzij in de vorm van een product, dat men mooi vindt, hetzij dat de kunst gebruikt moet kunnen worden omdat het iets in de wijk teweeg kan brengen.

Mogelijkheden

Verschillende problemen vragen om verschillende inspanningen. Een verzameling *best practices* in combinatie met analyses lijkt de beste methode om potentiële opdrachtgevers te laten zien wat de inzet van kunstenaars kan bijdragen aan processen binnen het wijkopbouwwerk. Cleveringa: "Omdat we allemaal *best practices* kennen, moeten we grijpbaarder maken waarom dat goede projecten zijn. Er moet een soort *guideline* komen met een beschrijving van hoe je dit soort projecten kunt aanpakken. Het resultaat is dat je het daardoor ook een beetje makkelijker maakt om goede projecten te kunnen ontwikkelen".

De tijd is rijp om de sociaal-artistieke projecten uit de experimenteerfase te halen, prominent op de kaart te zetten en als werksoort te formaliseren. Andere initiatieven zijn daarbij nodig om het formaliseren te ondersteunen en te onderbouwen.

Daarbij worden onder meer genoemd:

- Het samenstellen van een handboek met inhoudelijke aspecten als het ontstaan van de werksoort, methodiekbeschrijving, *best practices*, succes- en faalfactoren, beroepsprofiel.
- Het ontwikkelen van een beroepsprofiel waarin de competenties beschreven worden van de kunstenaar werkzaam in de sociaal-artistieke beroepspraktijk.
- De oprichting van een expertisepunt van waaruit ondersteuning kan plaatsvinden op het terrein van evaluatie van projecten, het ontwikkelen van lesmateriaal voor opleidingen etc.
- Het ontwikkelen van een boek met *best practices*, met analyses van succesfactoren en valkuilen.
- Het ontwikkelen van pilot-projecten. Vanuit het opbouwwerk en vanuit de kunstpraktijk een pilot draaien en kijken of je het vanuit de analyse ook herhaalbaar kan maken.
- Het in kaart brengen van financieringsstromen die inzetbaar kunnen zijn voor sociaal-artistieke projecten.
- De ontwikkeling van een matchingssysteem van sociaal-artistieke projecten met potentiële opdrachtgevers.
- Theorievorming over sociaal artistieke projecten uit binnen- en buitenland.

Een ander perspectief wordt belicht door wijkmanager Zeevenhoven: "Sociaal-artistieke projecten worden uit diverse potten gefinancierd. Vaak kent één project al meerdere financiers".

Naast de financiering door projecten via het Actieplan Cultuurbereik en financieringsmogelijkheden via het GSB, zijn de financieringsstructuren vrij diffuus. Zeevenhoven is dan ook een voorstander van transparantie en verschuiving van budgetten. Hij zegt: "De cultuurmarkt in Nederland betreft een hele kleine groep mensen. Ik denk dat het heel belangrijk is dat bewoners zelf geormerkte wijkbudgetten hebben, het is essentieel dat bewoners zelf keuzes maken en kunnen beslissen wie ze ergens voor inzetten."

Afsluitend wordt door Zeevenhoven aangegeven dat het van belang is faciliteiten te onderzoeken en verbindingen te leggen met budgetten die ook in andere kanalen zitten. En die kennis binnen een wijk brengen om te laten zien dat je kunt zorgen voor vernieuwende dingen.

3 Analyse van de sector wijkopbouwwerk: een verdieping

3.1 Organisatie

De inzet van kunstenaars in de sector wijkopbouwwerk vindt niet op een gestructureerde wijze plaats. Wel blijkt dat het Actieplan Cultuur Bereik een goede stimulans biedt aan nieuwe initiatieven. Zowel tijdens de belronde als de gesprekken blijkt dat de relatie tussen kunstenaars en het wijkopbouwwerk in de meeste gevallen een succesvolle middel is geworden, waarvan de meeste respondenten verschillende voorbeelden kunnen noemen. Van een gestructureerde werkwijze is echter geen sprake. Duidelijk is dat veel projecten via persoonlijke contacten tot stand komen. Geen van de respondenten heeft gebruik gemaakt van een databank, wel wordt er gebruik gemaakt van bestanden van lokale kunstinstellingen. In een aantal gevallen nemen kunstenaars zelf het initiatief voor een project en zoeken zelf een samenwerkingspartner waarbij men dan vaak uitkomt bij het wijkopbouwwerk of buurtwerk. Ook de cultuurmakelaars die via het Actieplan Cultuur Bereik zijn aangesteld geven in meerdere gevallen een extra impuls aan de ontwikkeling van nieuwe initiatieven in het kader van sociaal-artistieke projecten.

3.2 Competenties

Hoewel de discussie over de ideale en optimale samenhang tussen cultuur en opbouwwerk niet uitgekristalliseerd is, is het onbetwist dat de professionele impuls van de kunstenaar een meerwaarde vormt en tevens een kwalitatieve impuls afgeeft. Duidelijk wordt onderkend dat sociaal-artistieke projecten specialismen zijn. Niet elke kunstenaar wordt dan ook capabel geacht om met een kunstproject in een wijk iets teweeg te kunnen brengen. In de discussie komt een tweetal competenties naar voren die voor de kunstenaar met dit specialisme van essentieel belang zijn.

- 1 De kunstenaar moet communicatief zijn. Dit uit zich in verschillende facetten, zoals:
 - door creatieve processen een goede communicatie in een wijk in gang kunnen zetten;
 - de taal spreken van zowel de opbouwwerker als de mensen in wijk en buurt;
 - in staat zijn een relatie aan te gaan met de wijkbewoners;
 - je kunnen inleven in de groep waarmee je gaat werken.
- 2 De kunstenaar moet binnen een spanningsveld projecten kunnen realiseren.

Deze twee competenties worden van cruciaal belang geacht en worden tevens gezien als sleutelbegrippen om een project onder de sociaal-artistieke noemer te laten slagen.

3.3 Financiering

In de tussenrapportage van de marktverkenning gemengde beroepspraktijk wijkopbouwwerk bleek reeds dat een gestructureerd beeld van de financieringsstromen binnen deze sector niet zo te geven is.

In het rondetafelgesprek wordt bevestigd dat van een georganiseerde financiële structuur geen sprake is. Wel wordt duidelijk dat er momenteel twee belangrijke financieringsstromen zijn: het Actieplan Cultuurbereik en projecten die middels mogelijkheden via het Grote Steden Beleid worden bekostigd.

Er bestaan duidelijke ideeën over een ontwerp voor een nieuwe financiële structuur in de toekomst. Zo vindt het idee van wijkmanager Zeevenhoven bijval. In zijn opinie zou aan buurtbewoners geormerkte budgetten beschikbaar gesteld moeten worden waarmee men zelf keuzes kan maken om culturele activiteiten in te vullen.

Verder wordt benadrukt dat het in deze tijd van belang is financiële faciliteiten te onderzoeken en verbindingen te leggen met budgetten die ook in andere kanalen zitten. Belangrijk is ook dat wijkbewoners kennis nemen van deze financiële mogelijkheden. Ook voor de kunstenaar, voor wie het nu vaak onduidelijk is hoe de geldstromen lopen, is het van belang zich verder te verdiepen in de mogelijkheden die je kunt aanwenden om projecten te financieren.

3.4 Samenwerking

Samenwerking tussen het wijkopbouwwerk en kunstenaars is niet nieuw ook al gebeurt het in de ene plaats frequenter dan in een andere. Inmiddels zijn er veel goede voorbeelden bekend, de *best practices* uit o.a. Rotterdam, Arnhem en Deventer. Ook wordt erkend dat het niet altijd goed loopt en dat er ook van mislukte projecten melding moet worden gemaakt. Steeds meer wordt de combinatie tussen wijkopbouwwerk en kunstenaars in het kader van de stadsvernieuwing een beproefd recept.

In deze verdiepingsfase kunnen we meerdere organisaties onderscheiden die zich op landelijk niveau bewegen en graag een samenwerkingsverband willen aangaan met Kunstenaars & CO. Dit betreft de beroepsorganisaties voor opbouwwerk landelijk (BON) en de beroepsorganisatie BOA uit Amsterdam. Ook het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) werpt zich op als een goede partner in het ontwikkelen van plannen op landelijk niveau. Daarnaast ligt er een duidelijk aanbod van het Landelijk Samenwerkingsverband, LSA, om volgend jaar samen met Kunstenaars & CO en het Kenniscentrum Grote Steden Beleid (KGSB) een themabijeenkomst te organiseren over het rendement van sociaal-artistieke projecten. Het koppelen van netwerken en het netwerken in groter verband genereert zowel kennis als naamsbekendheid, zo is de mening.

Daarnaast ligt er een zeer goede kans bij coalities op lokaal niveau. Alleen al de contacten met de Stichting voor Kunstzinnige Vorming in de steden, aangesloten bij het GSB, zouden veel samenwerkingsprojecten kunnen opleveren. De combinatie van projecten die nog via het *Actieplan Cultuur Bereik* gecombineerd kunnen worden met het opbouwwerk en de plaatselijke stichting voor kunstzinnige vorming zijn waarschijnlijk legio.

Nauw gelieerd aan de sector wijkopbouwwerk zijn de belendende netwerken van de woningcorporaties, de herstructurering in de stadsvernieuwing en de ruimtelijke ordening. Leefbaarheid staat steeds meer op de agenda, soms zelfs als wettelijke verplichting zoals bij de woningcorporaties.

Deze sectoren bieden duidelijk nieuwe kansen voor Kunstenaars & CO om de gemengde beroepspraktijk ook hier te onderzoeken en een duidelijk gezicht te geven.

De ontwikkeling van een duidelijk plan van aanpak voor netwerkontwikkeling stuit niet op een tekort aan mogelijkheden maar hoogstens op een probleem bij de prioritering.

3.5 Trends & Kansen

De status van sociaal-artistieke projecten is aan verandering onderhevig. De deelnemers aan het rondetafelgesprek achten de tijd rijp om het begrip sociaal-artistieke projecten uit de experimenteerfase te halen, het prominent op de kaart te zetten en er een apart specialisme van te maken met een eigen expertisepunt van waaruit ondersteuning kan plaatsvinden op tal van ondersteunende activiteiten die deze nieuwe werksoort moeten onderbouwen. Een goede kans voor Kunstenaars & CO is om het voortouw te nemen en hierin een sleutelpositie te gaan vervullen.

Een andere kans is het onderzoeken van nieuwe sectoren op mogelijkheden voor kunstenaars om een gemengde beroepspraktijk te ontwikkelen. De sectoren waar mogelijk kansen liggen zijn de woningcorporaties en ruimtelijke ordening waar het aspect leefbaarheid steeds meer de agenda bepaalt, hiervoor noemden wij reeds kansrijke sectoren.

4 Conclusies & overwegingen

Conclusies

- 1 Het rondetafelgesprek over het thema *de kracht van cultuur en sociaal-artistieke projecten in het wijkopbouwwerk* op 2 juli 2003 bij Kunstenaars & CO toont aan dat er veel mogelijkheden zijn voor samenwerking met de daar vertegenwoordigde organisaties. Dit zou kunnen leiden tot een formalisering van sociaal-artistieke projecten.
Naast de opbouw van contacten met de beroepsorganisaties en de themabijeenkomst met de BOA in september en de BON mogelijk later, is het te overwegen om voor de toekomst een aantal conferenties te plannen. Wat betreft de concrete invulling blijkt dat:
 - het LCO met de conclusies en adviezen die uit het rondetafelgesprek naar voren zijn gekomen graag als partner om de tafel gaat om de vakinhoudelijke aspecten verder uit te diepen;
 - het LSA met Kunstenaars & CO en het Kenniscentrum Grote Steden (KCGS) een bijeenkomst wil organiseren over het rendement van sociaal-artistieke projecten.
- 2 Er is een aantal nieuwe perspectieven op het vlak van onderzoek naar mogelijke kansrijke sectoren met betrekking tot de ontwikkeling van de gemengde beroepspraktijk. Naast uitbreiding in de sector wijkopbouwwerk zijn de volgende sectoren als mogelijkheid benoemd:
 - de sector Ruimtelijke Ordening en overige stedenbouwkundige diensten die steeds meer het aspect leefbaarheid op de agenda krijgen;
 - woningcorporaties waarbij het bevorderen van leefbaarheid tot een van hun wettelijke verplichtingen behoort;
 - de herstructurering binnen de stadsvernieuwing, waarbij inzet van kunstenaars in sloopgebieden een belangrijk onderdeel is waar kunstenaars actief kunnen zijn.
- 3 In het kader van uitbreiding van de gemengde beroepspraktijk is het verder profileren en het uitbreiden van het netwerk raadzaam. Bij deze netwerkontwikkeling kunnen de volgende organisaties een rol spelen:
 - Wijkopbouwwerk: LCO, BON, BOA.
 - Grote Steden Beleid: Kenniscentrum GSB.
 - Sector Ruimtelijke Ordening en stedelijke diensten RO.
 - Woningcorporaties.
 - Herstructurering, met als koepelorganisatie het Platform Buurtbeheer.

Adviezen

- 1 In het kader van de gemengde beroepspraktijk kan het wijkopbouwwerk als kansrijke sector binnen Transmission worden ondergebracht. Sociaal-artistieke projecten in de sector wijkopbouwwerk kunnen binnen Transmission verder geconcretiseerd worden.
- 2 Het zou niet onlogisch zijn als Kunstenaars & CO bij de ontwikkeling van de volgende aspecten een (hoofd)rol zou spelen.
De oprichting van een expertisepunt van waaruit ondersteuning kan plaatsvinden op tal van ondersteunende activiteiten die deze nieuwe werksoort gaan onderbouwen, zoals:
 - Het ontwikkelen van een beroepsprofiel waarin de competenties beschreven worden van de kunstenaar in de beroepspraktijk van de sociaal-artistieke projecten.

- Het samenstellen van een handboek over het ontstaan van de werksoort en een methodiekbeschrijving.
 - De ontwikkeling van een boek met *best practices* met analyses van succes- en faalfactoren.
 - Het ontwikkelen van een *website best practices*, dat zich vertaalt naar diverse sectoren waaronder het wijkopbouwwerk.
 - Het ontwikkelen van pilot-projecten, te starten in het wijkopbouwwerk en van hieruit kijken of je het vanuit de analyse ook herhaalbaar kan maken.
 - Het in kaart brengen van financieringsstromen die inzetbaar zijn ten behoeve van sociaal-artistieke projecten.
 - De ontwikkeling van een matchingsstelsel van sociaal-artistieke projecten met potentiële opdrachtgevers.
 - Het opbouwen van netwerkverbindingen tussen o.a. community-artists en het wijkopbouwwerk.
 - Het volgen en vastleggen van theorievorming van sociaal-artistieke projecten in het buitenland (o.a. *België, Finland met Creative Welfare Society*).
 - Het regelmatig publiceren in vakbladen.
- 3 Oriëntatie op andere kansrijke sectoren met mogelijkheden voor kunstenaars om een gemengde beroepspraktijk te ontwikkelen zijn de sectoren Ruimtelijke Ordening en Woningcorporaties. Een extra stimulans hierbij is de verplichting die men heeft de leefbaarheid te bevorderen. Omdat deze sectoren nauw aan elkaar grenzen en netwerken soms overlappen kan het een positieve werking hebben om onderzoek naar deze nieuwe sectoren parallel aan elkaar te laten lopen.

Bijlagen

Bijlage 1 Verslag rondetafelgesprek 2 juli 2003

Thema: de kracht van cultuur en sociaal-artistieke projecten in het wijkopbouwwerk; een rondetafelgesprek over samenwerking tussen kunstenaars en het wijkopbouwwerk.

Inhoud

- 1 Introductie gespreksdeelnemers.
- 2 Introductie Kunstenaars & CO door Martine Fransman.
- 3 Presentatie kunstprojecten:
 - 'Oog voor Klarendal' Arnhem, door Roel Simons.
 - KPZ-02, een interactief kunstproject met bewoners van De Baarsjes, Amsterdam door Ulrike Bartels.
- 4 Rondetafelgesprek:
 - Inleiding door Carol Burgemeestre.
 - Samenvatting gesprek.
 - Conclusies.

1 Introductie gespreksdeelnemers

Ulrike Bartels, is zes jaar geleden naar Amsterdam gekomen om aan de Rietveld te gaan studeren. Sinds haar eindexamen houdt zij zich bezig met gereleerde kunstprojecten. Ze is afgestudeerd op het ontwerpen van sieraden en nu ze met kunstprojecten op een heel andere schaal bezig is, is de aandacht tussen mens en object wat ze heeft overgehouden aan deze tijd. Maar de manier om tot een object te komen is altijd door een ontmoeting. De laatste grote opdracht was voor het stadsdeel de Baarsjes in Amsterdam en was een interactie met de bewoners in deze multi-etnische wijk. Hier zal ze in haar inleiding wat over vertellen.

Sikko Cleveringa, cultuurmakelaar in Deventer sinds september 2001. De functie van cultuurmakelaar is een provinciale pilot binnen het Actieplan Cultuur Bereik. Hij houdt zich o.a. bezig met sociaal-artistieke projecten. 'Sociaal-artistieke projecten' is een term die uit België afkomstig is en houdt in dat men de eigen cultuur documenteert en artistiek bewerkt. In de praktijk betekent dit het ontwikkelen van projecten die uitgaan van de eigen cultuur van, vaak, beneden modale groepen, die je niet vindt in het reguliere circuit. Daarnaast is hij actief bij het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) om ook vanuit de opbouwwerkkant te bekijken wat het perspectief is van sociaal-artistieke projecten. Zijn achtergrond is ontwikkelingswerk waar hij zich eveneens met sociaal artistieke projecten heeft beziggehouden.

Henk Cornelissen werkt voor het LCO, maar werkt daarbinnen voor het LSA, Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken. Een samenwerkingsverband van bewonersorganisaties van de 30 steden waar het Grote Steden Beleid wordt uitgevoerd en waar af en toe iets gedaan wordt met kunsten.

Gerard van Cranenburgh, werkzaam in het opbouwwerk sinds 1992 en op dit moment werkzaam in Sloterveer, Amsterdam-West. Voor de Beroepsvereniging Opbouwwerk Amsterdam (BOA), opgericht in 1998, vervult hij in het bestuur de functie van penningmeester.

Piet Elenbaas is sectormanager van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR).

Een aantal jaren geleden is er geconstateerd dat de organisatie niet de doorsnee van de Rotterdamse bevolking bereikte. In 2001 werd daarop een aparte sector, genaamd Kunst Onder Andere, opgericht. Kunst Onder Andere is de pionier op het gebied van wijkgerichte aanpak om kinderen en jongeren bij kunst en cultuur te betrekken, dit gebeurt door op een directe en persoonlijke manier contacten te leggen. Kunst Onder Andere is een snelle en wendbare sector, die voorziet in de behoeftes die er leven in de probleemwijken van Rotterdam. Kunst Onder Andere sluit zich graag aan bij de initiatieven die er al zijn en kijkt naar nieuwe fusies en nieuwe richtingen die ontstaan in een wijk, maar zoeken ook enthousiaste partners met een specifieke expertise, die iets extra's aan de activiteiten kunnen toevoegen. Op deze manier ontstaan er coproducties met culturele én niet-culturele instellingen in de wijken van Rotterdam.

Martine Fransman is sinds april projectleider bij Kunstenaars & CO, afdeling projecten en houdt zich bezig met kunstenaars in andere omgevingen. Ze is van huis uit politicoloog en heeft gewerkt bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst en bij Kunstzaken op het stadhuis. Daarnaast is ze wethouder geweest in het stadsdeel Westerpark te Amsterdam, waar de Westergasfabriek tot een van haar verantwoordelijkheden behoorde. Haar ervaring ligt zowel aan de kunstkant als aan de beleidsmatige kant.

Fenny Gerrits, werkzaam bij de hoofdredactie van MO Samenlevingsopbouw, het vaktijdschrift dat de chemie tussen 'het sociale' en 'het artistieke' al sinds geruime tijd volgt.

Joost Heinsius, werkt bij Kunstenaars & CO als hoofd kenniscentrum en communicatie. Eerdere werkervaring ligt bij de Stichting Vrijwilligers Management.

Rob Klingen, al 23 jaar opbouwwerker, waarvan vijf jaar in de wijk Klarendal te Arnhem, waar hij probeert bewoners te betrekken bij projecten met als doel om van Klarendal weer een prettig leefbare volkswijk te maken. De laatste twee jaar wordt hij daarin vrij krachtig ondersteund door de gemeente Arnhem met een aantal projecten onder de titel *Klarendal kom op!* en door het project van (ex) minister van Boxtel *Onze buurt aan zet*. Als opbouwwerker vervulde hij een voorwaarde schepende rol bij het succesvolle fotoproject *Oog voor Klarendal*.

Roel Simons van *Eye see you projects* is van huis uit sociaal cultureel werker en deed later de filmacademie. In het zeer succesvolle project 'Oog voor Klarendal' liet Simons tweehonderd buurtbewoners hun eigen wijk in beeld brengen. In dit initiatief vertellen bewoners hun persoonlijk verhaal en geven zij hun beeld van de wijk.

Tobias Woldendorp, werkzaam bij DSP-groep en hier als waarnemer aanwezig. Is van huis uit landschapsarchitect en houdt zich bezig met leefbaarheid en sociale veiligheid, maar volgt ook trends in openbare ruimte en kunst. Hij is lid van een gemeentelijke kunstcommissie in het centrum van het land.

Chris Zeevenhoven, gebiedsmanager in Arnhem van een gebied van 32.000 inwoners bestaande uit een negental wijken, waaronder de wijk Klarendal. Van dit gebied wonen er 16.000 mensen in (binnen)stedelijk gebied en 16.000 in woonwijken.

Rento Zoutman en Carol Burgemeestre van DSP-groep, respectievelijk voorzitter en notuliste.

2 Introductie Kunstenaars & CO

Kunstenaars & CO is een landelijke organisatie en bestaat in de huidige vorm sinds 1 januari 2002. Er waren wat voorlopers zoals Stichting Podiumkunsten, Voorzieningsfonds voor Kunstenaars (VvK) en Stichting Scheppende Kunsten. Organisaties die allemaal iets in hun doelstelling hadden om kunstenaars op wat voor manier dan ook bij te staan. Een van de constatering in deze veranderende maatschappij is dat een aantal kunstenaars heel goed kan leven van hun autonome werk, maar ook een aantal niet. Iets wat voor die laatste groep daarom steeds belangrijker wordt is een gemengde beroepspraktijk. De afdeling projecten van Kunstenaars & CO probeert landelijk projecten te ontwikkelen met als doel er voor te zorgen dat kunstenaars in hun eigen inkomen kunnen voorzien. Een hele belangrijke taak die Kunstenaars & CO heeft en waar ook het meeste van ons geld vandaan komt is de beoordeling, de beroepentoets van de WIK (Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars)⁴. De uitvoering daarvan ligt bij de sociale diensten, maar de rol om te kijken of kunstenaars daadwerkelijk kunstenaars zijn, de zgn. beroepentoets, ligt bij Kunstenaars & CO.

Kunstenaars & CO ontwikkelt en realiseert samen met kunstenaars initiatieven, innovatieve projecten voor gemeenten of kunstinstellingen. Het gaat daarbij om projecten waarin het verwerven van meer inkomsten door kunstenaars een centrale plek inneemt. In de veranderende maatschappij is een gemengde beroepspraktijk steeds belangrijker. Kunstenaars & CO is geïnteresseerd in nieuwe kansen en mogelijkheden om kunstenaars actief te krijgen in een gemengde beroepspraktijk met gebruik van de eigen vaardigheden als kunstenaar. Het uiteindelijke doel is meer mogelijkheden te creëren voor kunstenaars om zelfstandig in hun eigen inkomsten te voorzien en daarmee hun afhankelijkheid van uitkeringen en subsidies te verkleinen. In samenwerking met het Ministerie van OC&W en enkele Hogescholen heeft men het project *Beroepskunstenaars in de Klas (BIK)* gerealiseerd, waarbij 80 kunstenaars geschoold zijn om met hun eigen ideeën en inbreng lessen aan basisschoolklassen te geven. Een ander project is *Transmission*, dat als doel heeft kunstenaars als kunstenaar in te zetten in andere sectoren zoals het bedrijfsleven, de sociale sector of bij de overheid. In dit project is een contactadressenlijst opgenomen waarmee kunstenaars en potentiële werkgevers elkaar kunnen vinden. Ook loopt er ook een project in de gehandicaptenzorg. Verder heeft Kunstenaars & CO een kennisbank ontwikkeld die de kunstenaar met een zelfstandige beroepspraktijk ondersteunt en kan er gebruik worden gemaakt van de kennis van het team van Kunstenaars & CO waarbij ervaring uit hun eigen kunstenaarschap wordt gecombineerd met kennis over de zakelijke kant van de beroepspraktijk. Daarnaast heeft Kunstenaars & CO cursussen, individuele dienstverlening waaronder coaching voor kunstenaars.

Een van de dingen die aan DSP-groep gevraagd is, is om te kijken waar nou de kansen liggen voor kunstenaars om projecten te ontwikkelen in het wijkopbouwwerk. We denken inderdaad uit de gesprekken te horen dat dit een kansrijke sector is. Vandaar dat we hier ook in een groepsgesprek bij elkaar

Noot 4 Het flankerend beleid hoort bij de WIK en kan bestaan uit projectmatige ondersteuning van kunstenaars en individuele begeleiding. De begeleiding houdt actieve ondersteuning in bij het ontwikkelen van een renderende beroepspraktijk bijvoorbeeld in de vorm van scholing, werkervaringstrajecten, coaching en loopbaanbegeleiding.

zitten. Als ik het dan op Kunstenaars & CO betrek, is het om te kijken of we zodanig projecten kunnen ontwikkelen met proefprojecten op een aantal plekken, die dan misschien uit kunnen spreiden als een soort olievlek. Bij het faciliteren van kunstenaars in een gemengde beroepspraktijk is het heel erg belangrijk dat het is in hun competentie als kunstenaar.

Kunstenaars & CO probeert projecten te ontwikkelen waarbij de kunstenaars aan de ene kant autonome kunst kunnen maken, maar kunstenaars hebben ook hele specifieke competenties die ze kunnen inzetten en kunnen gebruiken op andere manieren.

Vragen & Antwoorden over Kunstenaars & CO

Vraag: Hoe ligt het accent nu eigenlijk bij Kunstenaars & CO. Je moet in ieder geval met kunstenaars in de WIK werken? In hoeverre begeleiden jullie ook succesvolle kunstenaars?

Antwoord: Dat je in de WIK zit, hoeft niet te betekenen dat je geen succesvolle kunstenaar bent.

Vraag: maar die kunstenaars die teveel verdienen om in de WIK te zitten, doen jullie daar ook iets mee?

Antwoord: bij de ontwikkeling van projecten houden we de stelregel aan dat de helft van de kunstenaars in de WIK moet zitten.

Vraag: en bij individuele advisering?

Antwoord: Waar we voor gefinancierd worden ligt grotendeels binnen het kader van de WIK, de beroepentoets en het flankerend beleid. En binnen projecten hebben we de regel dat ongeveer de helft van de beeldend kunstenaars in de WIK moet zitten. De informatie is voor alle kunstenaars beschikbaar via de website. Ook de individuele begeleiding is in feite voor iedereen beschikbaar. Alleen voor kunstenaars die in de WIK zitten kan dat betaald worden uit het flankerend beleid. Voor andere kunstenaars moet dat uit een andere financieringsstroom betaald worden. Sommigen betalen dat zelf, dat komt voor.

Vraag: Hoe wordt gekeken of iemand echt kunstenaar is?

Antwoord: Het gaat er om of iemand beroepsmatig als kunstenaar actief is en daar zijn zes criteria voor. Verwezen wordt naar een specifieke folder over dit onderwerp.

Vraag: Waarom is Kunstenaars & CO een project gestart in het onderwijs?

Antwoord: Kunstenaars & CO is daar ingestapt omdat scholen steeds meer zeggenschap krijgen over hun eigen geld. En omdat een aantal scholen het leuk vindt om zich te profileren met kunstprojecten.

3 Presentatie kunstprojecten

KPZ-02 Een interactief kunstproject met bewoners van De Baarsjes, Amsterdam, door: Ulrike Bartels en Malin Lindmark Vrijman.

De aanleiding van het kunstproject in De Baarsjes was de wens van de bewoners voor een kunstproject in hun wijk met als reden hun wens om het contact tussen bewoners onderling en de betrokkenheid bij kunst in de openbare ruimte te vergroten. Om een keuze te kunnen maken werden kunstenaars in de buurt verzocht ideeën in te dienen. Aansluitend op de namen van de straten en buurten die genoemd zijn naar zeevaarders werd het thema van het kunstproject 'zeevaarders', bedacht door de bewoners van de Van der Does-, Tromp- en Geuzenbuurt. Het stadsdeel De Baarsjes, bewoond door een cultureel zeer gevarieerde bevolking, was de opdrachtgever. In deze multi-etnische wijk werd de zeereis als metafoor voor de levensreis gekozen en werd een persoonlijke travelkit ontwikkeld. Aan de kinderen van 8-12 jaar werd gevraagd een persoonlijk navigatie-instrument voor het leven te ontwerpen, een instrument dat ze zou helpen de obstakels op hun reis te over-

winnen. Of nu de haven, de reis zelf of thuis het doel vormt, navigatie is essentieel om dat doel te bereiken.

Met de volwassenen werden gesprekken gevoerd over wat het begrip thuis aan herinneringen teweegbrengt en welk object dit voor hen het best symboliseert. De objecten die door de kunstenaars als neerslag van het project zijn gemaakt representeren de emotie aan de herinnering van thuis en zijn in een dertiental objecten verbeeldt en in het stadsdeelkantoor tentoongesteld. Op dit moment is Ulrike Bartels op initiatief van het wijkcentrum betrokken bij de dialooggroep met het doel te kijken naar continuïteit en een follow-up van meer acties in de buurt.

Oog voor Klarendal

Bewoners van de Arnhemse volkswijk Klarendal brengen hun eigen wijk in beeld, door: Roel Simons, Eye See You Projects

Uitgedaagd door de oproep van de burgemeester van Arnhem om bewoners te bewegen tot initiatieven onder het mom 'Klarendal, kom op!' lanceert Roel Simons met zijn kunstproject *Oog voor Klarendal* een essentieel onderdeel van deze drie jaar durende actie. In

Oog voor Klarendal, zie je hoe je met beeld de werkelijkheid kunt veranderen. Het stereotype negatieve beeld van de wijk dat zelfs de aandacht van CNN trok moest worden omgebogen. Tweehonderd Klarendallers, kinderen, 'oude' Klarendallers, allochtonen en nieuwelingen trokken, gewapend met een op de markt uitgedeelde camera, de wijk in om hun eigen beeld van de werkelijkheid vast te leggen. Vanuit de kleine cirkel van het individu werd een grotere omtrek gemaakt naar de molen. De romp van de molen 'De Kroon', het symbool van Klarendal werd aangekleed met een enorm zeildoek waarop de 6500 foto's van de bewoners een plek kregen. Al die foto's vormden samen één nieuw beeld dat op afstand goed te zien was: het panorama van Klarendal.

Deze nieuwe benadering van leefbaarheid, uitgemond in imagoverbetering (kosten ca. f 200.000 gefinancierd door Klarendal kom op! met een bijdrage van het wijkplatform) had volgens gebiedsmanager Zeevenhoven maar moeilijk bereikt kunnen worden met het traditionele opbouwwerk. Klingen, die bij aanvang het project met de nodige scepsis had bekeken, heeft als opbouwwerker een nog geprononceerdere opvatting en zegt: 'dit project heeft een enorme stap gezet in Klarendal. Ik had nog nooit te maken gehad met iemand die op deze manier de wijk betreft. In het opbouwwerk ben je met andere methodieken bezig. Het heeft mij en de bewoners overtuigd van de meerwaarde. Het heeft in één keer het negatieve beeld van Klarendal omgezet in iets positiefs'.

4 Rondetafelgesprek

Inleiding

Om nieuwe projecten te kunnen ontwikkelen heeft Kunstenaars & CO kennis nodig over hoe zij kunnen aansluiten bij mogelijk 'nieuwe' markten. Ten grondslag aan deze bijeenkomst ligt het onderzoek dat DSP-groep in opdracht van Kunstenaars & CO heeft gedaan in een marktverkenning naar de gemengde beroepspraktijk van kunstenaars in dit geval, in combinatie met het wijkopbouwwerk.

Met meerdere aanwezigen is een of meerdere keren telefonisch gesproken en er is een aantal vragen voorgelegd over de samenwerking tussen kunstenaars en het wijkopbouwwerk.

Deze vragen raakte items op het organisatorisch vlak hoe dergelijke projecten

nu van de grond komen, wie benadert wie en is de samenwerking nu incidenteel of toch wel structureel te noemen. En op welke wijze worden deze projecten gefinancierd.

Daarnaast is er uitgebreid van gedachten gewisseld over de meerwaarde die deze samenwerking oplevert en welke trends en kansen er liggen voor een verdere samenwerking en samenwerkingsproducten die voor vernieuwende impulsen kunnen zorgen. Concluderend bleek uit deze telefonische vraaggesprekken, dat de combinatie kunstenaars en wijkopbouwwerk een zeer productieve was, met succesvolle formules en projecten.

Over de kracht van cultuur en artistieke projecten in het wijkopbouwwerk is de laatste jaren steeds meer gepubliceerd, zowel in het vakblad MO-Samenlevingsopbouw als ook in vakliteratuur in België waar men al gedurende lange tijd aandacht besteedt aan het onderwerp sociaal-artistieke projecten. Zowel in binnen- als buitenland leeft de overtuiging dat sociale en artistieke doelen en activiteiten elkaar kunnen versterken. Met name Sikko Cleveringa heeft in Nederland de positieve bijdrage van cultuurparticipatie onder de aandacht gebracht en actueel gehouden.

Uit het onderzoek komt een duidelijk beeld naar voren van inspirerende voorbeelden van samenwerking tussen kunstenaars en het wijkopbouwwerk. Duidelijk is dat het Actieplan Cultuur Bereik voor een brede impuls zorgt om meer en nieuw publiek uit (aandachts)wijken met kunst en cultuur in contact te brengen.

De wisselwerking van meningen tussen alle aanwezigen zal mogelijk een stimulans zijn om nieuwe allianties te sluiten, nieuwe initiatieven op de rails te zetten en de discussie voort te zetten en actueel te houden.

Samenvatting gesprek

1 Het wijkopbouwwerk, een sector met mogelijkheden voor kunstenaars
"Het eerste wat je moet doen als je wilt samenwerken is bekend maken wat je in huis hebt, ik bedoel, je wilt toch iets verkopen?" Henk Cornelissen, werkzaam bij het LCO als secretaris van het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) is duidelijk. Ook bij dit samenwerkingsverband van bewonersorganisaties van de 30 steden waar het Grote Steden Beleid wordt uitgevoerd wordt wel eens 'iets' met kunst gedaan. Omdat het Grote Steden Beleid op vele terreinen actief is zijn de mogelijkheden legio. Duidelijk is dat de benadering mede afhangt van het terrein waarop je wilt samenwerken. "Je benadering heeft te maken met op welk punt je iets wilt bereiken met een wijk. Als het gaat over veiligheid dan kun je weer heel andere dingen doen met kunstenaars dan wanneer het gaat om wijkopbouwwerk". Het LSA, dat als doelstelling heeft om invloed uit te oefenen op het Grote Steden Beleid en de bewonersparticipatie te stimuleren, propageert prioriteit aan de wijk te geven als het gaat om uitvoering van beleid. "Leg die visie maar vast, prachtig voor over tien jaar", zegt Cornelissen, "maar ga eerst met die mensen in die wijk aan de gang over hoe je de verbeteringen tot stand wil brengen". Hij schetst een beeld waarbij het probleem duidelijk is. "Het beleid dat op beleidstafels gemaakt is, zit nu in de uitvoeringsfase. Nu wordt ontdekt dat uitvoering iets anders is dan beleid. Maar in de ambtelijke wereld staat beleid nog altijd veel hoger dan uitvoering. En wat wij proberen is om uitvoering belangrijker te maken."

Om de samenwerking tussen kunstenaars en het wijkopbouwwerk te vergroten moet aangetoond worden wat je met kunst kan doen. Chris Zeevenhoven, gebiedsmanager in Arnhem, is van mening dat alle betrokkenen moeten

weten wat de bedoeling van zo'n samenwerking is en wat het oplevert. Alleen moet het voor de diverse doelgroepen wel verschillend 'vertaald' worden.

"Als je voor mijn doelgroep een stuk schrijft," zegt hij, "dan moet het ingewikkeld en veel zijn. Maar voor bewoners moet je straight zijn en aan de hand van voorbeelden kunnen laten zien dat het werkt."

2 Verwachtingen bij het wijkopbouwwerk over de inzet van kunstenaars

Hoe kun je duidelijker laten zien wat een kunstenaar te bieden heeft en hoe kun je dit soort projecten een steviger basis geven? Volgens Cornelissen zou je de kant van de kunstenaar kunnen versterken door duidelijk te maken hoe ze zich beter kunnen profileren om hun aanbod voor het voetlicht te brengen. Dat aan die kant nog wat te winnen valt, staat voor hem vast. "Want laten we wel zijn, ik vind dat wij die mensen die in die wijken zitten, op de een of andere manier die kunst moeten kunnen gebruiken om wat in die wijk teweeg te brengen. Hetzij een product dat mensen mooi vinden, hetzij als een vaardigheid of een activiteit."

Chris Zeevenhoven beaamt dit. "Nadat het project van Roel als 'dijkdoorbraak' bewezen had dat hij waar kon maken wat hij beloofd had en iedereen het zelf had gezien en gevoeld, was de introductie voor andere kunstprojecten in de wijk makkelijker. Het succes had ook te maken met het feit dat Roel zelf uit de wijk kwam. Maar als het aankleeden van de molen niet gelukt was, dan waren er drie afgeserveerd, waar Roel en ik er een van zouden zijn geweest", zegt Zeevenhoven overtuigd.

Best Practices

Bewijzen, aantonen, de voorbeelden uit de praktijk blijken toch dé manier om te overtuigen. Voorzitter Rento Zoutman: "Als je dus inhoudelijk duidelijker wilt vertellen wat kunstenaars kunnen bijdragen aan dat soort processen binnen het wijkopbouwwerk, moet je inhoudelijke voorbeelden laten zien". "Maar, vult Cornelissen aan, "je moet het op zo'n manier beschrijven dat mensen het herkennen en dat ze kunnen zien dat het wat voor ze kan betekenen. Als het een proces was, dan moet je daar de nadruk op leggen: wat heeft het teweeg gebracht?" Er moet dus duidelijk worden beschreven wat een kunstenaar kan bijdragen. Van belang is om dit helder te communiceren naar het ambtelijk apparaat van gemeente en Grote Steden Beleid, naar de instellingen in de wijk en naar bewonersorganisaties. Breed maken is het devies.

De communicatie over de waarde van de inzet van kunstenaars is in de Amsterdamse wijkopbouwwerkpraktijk niet optimaal. Die communicatie verloopt moeilijk, vindt Gerard van Cranenburgh, opbouwwerker en bestuurslid van het Beroepsoverleg Opbouwwerk Amsterdam. (BOA) Omdat hij de samenwerking met kunstenaars belangrijk vindt voor het opbouwwerk, wil hij, namens de BOA, samen met Kunstenaars & CO een thema bijeenkomst organiseren over dit onderwerp. Van Cranenburgh: "Sociaal-artistieke projecten kunnen zorgen voor een verbreding van de kijk op de werkelijkheid. Het biedt de mensen een expressiemogelijkheid voor hun gevoelens en wensen; de projecten kunnen als katalysator werken om zo de sociale processen in buurt of wijk te stimuleren".

3 Welke competenties hebben kunstenaars nodig voor het uitvoeren van sociaal-artistieke projecten in buurt en wijk?

Omdat deze projecten, inmiddels gepromoveerd tot nieuwe werksoort in oprichting, door alle aanwezigen gesupport worden, heeft iedereen ook ideeën over de competenties die belangrijk zijn voor deze nieuwe loot aan de stam.

Niet elke kunstenaar wordt dan ook capabel geacht om met kunst iets in de wijk teweeg te brengen.

Daarnaast wordt er gesproken over het beroepsprofiel dat ontwikkeld moet worden. Hieronder volgen puntsgewijs de competenties die men toeschrijft aan de kunstenaar die als specialisme voor sociaal-artistieke projecten kiest.

- Kunstenaars die door een goede communicatie creatieve processen in wijken in gang kunnen zetten. *(Henk)*
- Binnen een spanningsveld ' een project kunnen waarmaken'. *(Chris)*
- Kunstenaars die aangepaste inspanningen kunnen en willen verrichten in wijken waar het reguliere aanbod niet de jeugd bereikt en waar de wijkgerichte aanpak uit de componenten direct en persoonlijk bestaat. *(Piet)*
- De potentie van sociaal-artistieke projecten zit heel waarschijnlijk in de kunstenaars die de taal spreken van de welzijnswerker en de mensen in de buurt. Als je die taal spreekt, en je weet welke problemen er zijn dan kun je ook die projecten produceren. Dat is het succes van de taal spreken. *(Roel)*
- Je moet aansluiten bij de wijk, het heeft geen zin om met een 'kunstje' de wijk in te gaan. *(Ulrike)*
- Je moet in staat zijn een relatie met bewoners aan te gaan en dat is niet altijd eenvoudig. *(Gerard)*
- Een opbouwwerkachtige praktijk binnen het ontwikkelwerk kunnen combineren met het realiseren van een kunstproject in een wijk. *(Sikko)*
- De kunstenaar moet het zelf leuk vinden 'om op deze manier z'n broek op te houden'. *(Chris)*
- De intentie is heel belangrijk. Je pakt de culturen van groepen waarmee je gaat werken, die ga je artistiek bewerken en daar richt je je eigen kunstenaarschap op in. Dat moet je als kunstenaar willen, dat moet je leuk vinden en dat moet ook binnen je eigen artistieke ontwikkeling belangrijk zijn. *(Sikko)*
- Inlevingsvermogen in de groep waarmee je gaat werken. *(Carol)*
- Een kunstenaar moet in de wijk waar hij een project doet of wil gaan doen, aan de betrokkenen (bewonersorganisaties en welzijnsinstellingen) bekend maken wat hij kan en wat hij doet. *(Chris)*
- Een proces in goede banen kunnen leiden. "Een kunstenaar kan iets maken dat al dan niet in de wijk past, maar naar mijn mening is het proces minstens net zo belangrijk als het product". *(Rob)*
- Een proces kunnen erkennen als bouwsteen. *(Tobias)*
- Opstellen van een curriculum met een definitie van begin- en eindtermen is belangrijk. Naar aanleiding van de ontwikkeling van een theateropleiding in oprichting, gericht op sociaal-artistieke projecten, zegt Joost: "Wat moeten mensen nou kunnen als ze een bepaalde richting gedaan hebben?" *(Joost)*
- Bestand zijn tegen prestatie onder druk. "Durven zeggen dat je vooraf duidelijk een aantal afspraken wilt maken met de opdrachtgever en gezamenlijk de opdracht goed en duidelijk formuleren. Omdat je voor het slagen van een project afhankelijk bent van veel verschillende factoren, mensen en instellingen, moet je je er bij neerleggen dat je niet alles 100% kunt controleren". *(Ulrike)*
- Vastleggen van afspraken is handig. "Als je wat je met bewoners afspreekt nakomt, dan hoef je geen rapport te schrijven. Maar bij een wisseling van ambtenaren, dan krijg je gelazer". *(Henk)*
- Geef publiciteit aan je activiteiten, zorg dat je PR werkt en maak het breed. "Schrijf een verhaal waarin duidelijk staat wat een kunstenaar kan bijdragen en schuif het onder de neus van ambtenaren, instellingen en bewonersorganisaties". *(Rento)*

- Je moet als kunstenaar voorbeelden kunnen vertalen, want je moet jouw verhaal over een project op minimaal tien verschillende manieren kunnen overbrengen. Je moet constant kunnen vormen, vooraf, tijdens en daarna. (Ulrike)
- Vooraf research doen, de mensen, de bedrijven en instanties leren kennen, in de omgeving waar je je opdracht gaat uitvoeren en daarna pas je definitieve plan voorleggen. (Roel)
- Goed formuleren wat je gaat doen, wat het probleem is of wat de positieve actie is die je gaat ondernemen. Nadenken welke effecten je er mee beoogt. (Henk)
- Enigszins een visie hebben op de samenleving. (Gerard)

Als een kunstenaar een duidelijke keuze maakt voor het specialisme sociaal-artistieke projecten is het spanningsveld minimaal of geheel afwezig omdat het immers gaat over een gemotiveerde keuze waaraan een visie ten grondslag ligt. Als een kunstenaar, naast zijn autonome kunstpraktijk zich gaat bezighouden met deze projecten, terwijl zijn motivatie primair ligt op het vlak van het aanvullen van inkomen, zal er door de kunstenaar zelf meer geïnvesteerd moeten worden om tot een goede aansluiting te komen. En uiteraard bestaat er een groep kunstenaars die alleen gelukkig is binnen hun eigen kunstpraktijk. "Ook zijn er kunstenaars die helemaal niet kunnen communiceren, maar geweldige dingen maken", zegt Rob Klingen, die nog steeds gefraspeerd is door de grote verschillen tussen kunstenaars en hun kunstpraktijken.

Als we onze blik richten naar de kunstvakopleidingen kunnen we concluderen dat het overbrengen van sociale vaardigheden, noodzakelijk instrumentarium bij de uitvoering van sociaal-artistieke projecten, op deze onderwijsinstellingen geen prioriteit heeft. Gerard van Cranenburgh refereert aan een project in Almere waarbij het ontbreken van deze vaardigheden de oorzaak was voor het mislukken van de opdracht. "Het ging om een project dat uitgevoerd werd door studenten van de Rietveld Academie. Het ging fout omdat de studenten niet geleerd hadden hoe ze konden communiceren met mensen. En dan kun je wel zeggen van 'kunstenaars moeten geen opbouwwerkvaardigheden aanleren', maar ze moeten toch wel een beetje weten wat voor visie ze hebben op de samenleving".

Het werken in een wijk is niet altijd makkelijk en eenduidig. Ook de manier waarop er over de inzet van kunst en kunstenaars gesproken wordt is divers, Cornelissen: "Een voorbeeld is Eindhoven. Vanuit het GSB hebben ze gezegd: we hebben zeven wijken en we willen uit die wijken een kunstwerk in die wijk laten plaatsen door kunstenaars uit de wijk. Daar hebben ze een heel circus voor opgezet. De bewoners mochten oordelen over de offertes die de kunstenaars die in die wijk woonden hadden uitgebracht. Maar vervolgens was er dan weer een jury van notabelen die besloot dat daar mot van kwam. Uiteindelijk hebben de bewoners die slag gewonnen. En daar staan nu die kunstwerken die zij mooi vinden. Het leuke is dat dit natuurlijk hele discussies met die kunstenaars teweeg heeft gebracht, want die hadden andere ideeën over kunst dan de bewoners. En soms merk je best een spanningsveld tussen wat bewoners in dit soort wijken onder kunst verstaan. En zij zullen de inzet van een kunstenaar niet altijd direct als kunst herkennen. Maar je moet ook wat laten ontdekken, dat vind ik ook belangrijk als je het hebt over de inzet van kunstenaars".

Ulrike: "Ik ben voor diversiteit en ik denk ook niet dat alle kunststudenten die kant op moeten. Maar normaal gesproken wordt je op de academie ook niet voorbereid op dit soort dingen, ook al denk ik dat je dat niet allemaal in een opleiding mee kunt geven". Wel kwam haar via bekenden ter ore dat de aca-

demie hierin aan het veranderen is.

De ontstemming bij Piet Elenbaas is nog groot als de kunstvakopleidingen ter sprake komen. Hij herinnert aan een van de grote debacles op dit vlak.

"Velen weten nog uit de popmuziektijd dat we een aparte Rockacademie hebben moeten oprichten, ergens in Tilburg, omdat de lobby van de conservatoria zo sterk tegen verandering was. Ze wilden er gewoon niet over nadenken hoe de maatschappij toen in elkaar zat. Op dit moment begint het langzaam wat te ontgooien, maar de wereldkijk van de kunstvakopleidingen is nog tamelijk bedroevend. Als je de buurt wilt bereiken, dan is er een ander soort opleiding nodig, met een ander type docent".

Trends, kansen en bedreigingen voor kunstenaars in het wijkopbouwwerk

De tijd is rijp om het begrip sociaal-artistieke projecten uit de experimenteerfase te halen en prominent op de kaart te zetten. De status is veranderd. De verwachting is dat ook de evaluatie van het Actieplan Cultuur Bereik nog belangrijke conclusies kan opleveren die ondersteunend kunnen zijn voor kunstenaars met een gemengde beroepspraktijk .

Piet Elenbaas: "Ik denk wel dat er een aantal aansprekende methodieken uit gedestilleerd kunnen worden en volgens mijn informatie is de Raad voor Cultuur momenteel al volop bezig met het formuleren van een vooradvies waar denk ik het verhaal heel sterk in zal zitten van de binding met het onderwijs". In het verlengde ziet Henk Cornelissen perspectief als men duidelijker voor prioriteit aan de wijk zou kiezen.

Een onderverdeling binnen de kunstsector is inmiddels makkelijk te maken. In grote lijnen ligt er een driedeling die bestaat uit:

- 1 Cultuur educatieve projecten waarvan het succesvolle BIK project de exponent vormt.
- 2 Sociaal-artistieke projecten, waarvan men verwacht dat dit binnen afzienbare tijd tot een eigen werksoort geformaliseerd wordt, speelt zich af in wijken en buurten.
- 3 Kunstproductgerichte projecten.

Deze laatste is de meest traditionele vorm, waarbij overigens niet gezegd is dat een kunstenaar van deze richting nooit eens ingezet zou kunnen worden bij een sociaal-artistieke opdracht.

Zowel bij cultuur-educatieve projecten als bij de sociaal-artistieke projecten ligt het accent op de gemengde beroepspraktijk waar specifieke vaardigheden een essentieel onderdeel zijn van het instrumentarium van de kunstenaar.

Multiculturaliteit als trend, kans of bedreiging

De maatschappij verandert. Lag de mobiliteit een eeuw geleden nog bij de westerse landen en waren de koloniën een multi-etnisch en multiculturele samenleving. Vandaag de dag heeft er een verschuiving plaatsgevonden van groepen naar de diverse 'moederlanden' en zijn de Europese landen waaronder Nederland bevolkt met migranten, veelal uit ex-koloniën en vroegere wervinglanden. Anno 2003 is Nederland een zeer etnisch diverse samenleving met evenzo veel culturen binnen haar grenzen.

Deze nieuwe Nederlanders moeten om te kunnen integreren een plek hebben, een plek krijgen of een plek verwerven. Een plek heb je nodig om je thuis te voelen en om op een positieve manier een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappij waar je als nieuwe Nederlander deel vanuit maakt. Net als in andere sectoren, bewegen zich ook nieuwe Nederlanders in de kunstsector, groepen die veelal te vinden zijn in met name de aandachtswijken van de grote steden. Piet Elenbaas staat met zijn organisatie Kunst Onder Andere in

het hart van deze subsamenleving in Rotterdam en is zeer nauw betrokken bij deze groepen. Meerdere keren binnen het gesprek probeert hij met een vlamvend betoog een lans te breken voor meer kans en erkenning. "Ook binnen de Marokkaanse gemeenschap heb je ontzettend veel talenten en ook een flink aantal hoog opgeleide mensen met een kunstenaarsopleiding. Maar veel mensen uit deze groep kampen met het punt van de bureaucratie en de flexwet. Het probleem is nu dat als wij met die mensen willen werken er allerlei obstakels liggen. En dat vormt een ernstig probleem. Ik denk dat we daar eens goed naar zouden moeten kijken".

Op de vraag van Henk Cornelissen hoe het bij Kunstenaars & CO met de multiculturele kant zit en of er ook kunstenaars uit met name de Turkse of Marokkaanse groepen zijn aangesloten, antwoordt Martine Fransman: "Ze zijn er maar het is net als in de rest van Nederland, er wordt mee geworsteld. Nee, ze zitten hier niet in de regeling. Maar ik ben onlangs bij een discussie geweest van de gemeente Amsterdam over talentscouting van migrantenkunstenaars. Er is eigenlijk heel veel gaande, maar ze zijn vaak op een andere manier met kunst bezig, zoals o.a. in de hiphop-scene. Natuurlijk zijn er ook een aantal die naar reguliere kunstvakopleidingen zoals de theaterschool gaan, maar daar wordt die eigenheid eigenlijk weer weggehaald waardoor mensen zich daar vaak niet prettig voelen".

Cornelissen, refererend aan de statistieken van de wijken die tot zijn aandachtsveld behoren, waar zo'n 30-80% uit allochtone bevolkingsgroepen bestaat, vraagt: "Als je die doelgroep gaat aanboren dan zouden wij daar ook ontzettend veel aan hebben, want ik weet zeker dat ik met een Marokkaanse kunstenaar die goed is in een Rotterdamse wijk aan de gang kan want hij is sowieso eerder binnen". Cleveringa: "Nee, dat is onzin, daar heb je geen allochtone kunstenaars voor nodig. Daar heb je kunstenaars voor nodig van wat voor achtergrond dan ook, kunstenaars die geïnteresseerd zijn om die subculturen te documenteren en artistiek te bewerken. En dat kan dus ook een Nederlander of een Duitser zijn. Natuurlijk is het goed dat ook uit die subculturen kunstenaars zich verder ontwikkelen, maar die doen misschien wel helemaal geen sociaal-artistieke projecten". Bartels vult aan: "Het opent een deur, maar het is geen garantie". Cleveringa: "Nee, helemaal niet en ik ben er dus van overtuigd dat er veel niet-etnische kunstenaars zijn die hele goede sociaal-artistieke producties kunnen draaien als dat etnische mensen dat zouden kunnen".

Elenbaas is het daar niet mee eens en zegt: "Ik heb een team samengesteld en ik ben een minderheid in mijn team als het gaat om etniciteit. Etniciteit maakt ontzettend veel uit in het bereik van die groepen. Ik heb wel gemerkt wat het betekent om dieper door te dringen binnen de Antilliaanse gemeenschappen. Vooral met de Kaapverdianen, daar hebben we behoorlijk veel ervaring mee" (zie NRC CS, voorpagina 04.07.03). Elenbaas refereert aan het verschil in dynamiek, dat anders is. "Soms moet je dingen opzetten met bewoners, soms ook helemaal niet. Dan moet je het ook vooral bij de migrantenorganisaties of de zelforganisaties laten en dan kom je dus via netwerken ook bij kunstenaars terecht".

Dat is vanuit een wijk en de sociale processen daar. Maar hoe staat dat in verhouding tot het werk dat Kunstenaars & CO hier doet, want dat is weer een heel andere ingang. Hoe komen die werelden dan bij elkaar? Voorzitter Zoutman schetst twee processen. Het proces waarbij je bijvoorbeeld een Marokkaanse kunstenaar hebt die in een wijk actief is, maar niet gediplomeerd is en ook geen WIK-kunstenaar. Hij heeft het vak eigenlijk niet geleerd via onze criteria'. Martine: "Joost gaf straks de criteria aan en één van die criteria was dat je een beroepsopleiding moet hebben. Maar je moet niet én, én hebben. Als je aantoonbaar al een aantal jaren bijvoorbeeld, als breakdan-

cer actief bent en je daar een deel van je inkomen uit haalt en ook voorstellingen hebt gegeven, dan kun je in de WIK. Dus dan pas je gewoon binnen de doelgroep die wij hanteren.

Henk Cornelissen is ook gestart, vanuit de multiculturaliteit, met een jongerenpanel. Hij wordt geconfronteerd met de vraag van jongeren die graag het imago van hun wijk willen verbeteren omdat het in een slecht daglicht staat. Cornelissen: "Nou, als je iets zou kunnen aanbieden op het gebied van breakdance en zo dan zou ik ontzettend blij zijn, want die capaciteit hebben wij natuurlijk niet in huis. We hebben al eens gezocht en concreet zou ik daar zo een project mee kunnen beginnen". Voorzitter: "Dus als je kunstenaars zou hebben die in die disciplines actief zijn, dan zou je daar iets mee kunnen?"

Een goede koppeling omschrijft Elenbaas. "Ik vertelde net al over die kweekvijver van allemaal jonge mensen van de straat en veel uit het allochtonencircuit. Die steken met kop en schouders boven de rest uit. Die hebben we al ingezet op school, die coachen hun eigen groep. Waar we nu mee starten is een individuele coaching waarbij ze kennis opdoen over groepsdynamica. Daar gaan we een jaar lang op trainen. We willen ook goed kijken of we die competenties kunnen beschrijven en we willen goed kijken hoe we die mensen verder kunnen helpen". Tegen Cornelissen: "Ik zou graag jouw club helpen om bepaalde dingen te ontwikkelen. Het lijkt mij een uitstekende partner binnen een pilot".

Henk Cornelissen: "Het gaat mij erom dat we een grote groep mensen hebben uit de grote steden die wat dingen willen organiseren om een aantal zaken aan de orde te stellen. En die hebben deskundigheid nodig om bijvoorbeeld een rap te maken over grote steden. Dat willen ze tonen aan andere mensen". Creatief omgaan met als middel een rap of iets anders. Roel Simons: "Ik doe een project dat heet *See you in a minute*. En dat is gebaseerd op het principe van de 1-minuut filmpjes. Wat ik daar mee doe is met name jonge mensen thema's uit hun leven laten nemen, hun directe omgeving, school of wat dan ook en daar een 1-minuut filmpje van maken".

Financiering

Sociaal-artistieke projecten worden uit diverse potten gefinancierd. Vaak kent één project al meerdere financiers. Van een georganiseerde financiële structuur is dus geen sprake.

Naast de financiering van projecten door het Actieplan Cultuur Bereik en financieringsmogelijkheden via het GSB, zijn de financieringsstructuren vrij diffuus. Chris, een duidelijk voorstander van transparantie en verschuiving van budgetten zegt: "De cultuurmarkt in Nederland betreft een hele kleine groep mensen die daar heel elitair mee omgaan. Waar grote groepen van mensen helemaal niet bij komen en ook geen contact mee hebben. Ik denk dat het daarbij heel belangrijk is dat bewoners zelf budgetten hebben, waarmee ze zelf ook keuzes kunnen maken, maar dan wel in de sfeer van projecten. Ik vind het essentieel dat bewoners zelf keuzes kunnen maken en kunnen beslissen wie ze ergens voor inzetten".

"Wijkbudgetten, maar wel oormerken en tegen bewoners zeggen dat ze daar een stukje cultuur mee in moeten vullen. Maar lostrekken uit die elitaire cultuurwereld", vervolgt Zeevenhoven zijn betoog. Met enthousiasme brengt hij over hoe belangrijk het is om te zorgen dat je infrastructuur aan elkaar knoopt en dat de verstrekkers ook bekend maken dat ze financiële ondersteuning geven. Uit ervaring weet hij dat mensen vaak moeite hebben om de eerste duizend euro uit te geven. "Dat kunnen ze helemaal niet, want ze

hebben geen idee wat ze kopen. En ik denk dat dit te maken heeft met de nieuwe manier van werken. Faciliteiten onderzoeken, verbindingen leggen met budgetten die ook in andere kanalen zitten. En dat binnen een wijk brengen en laten zien dat je zorgt voor dit soort vernieuwende dingen". Wel benadrukt hij dat een kader, waarbij gezorgd wordt voor randvoorwaarden, van belang is.

Ulrike geeft aan dat het vaak onduidelijk is wie nu wat beslist en hoe de geldstromen lopen. Als je dit soort projecten gaat doen is het dus belangrijk je ook te verdiepen in de mogelijkheden die je kunt aanwenden voor financiering. Bovendien is het onontkoombaar dat kunstenaars naast hun vakmatige en menselijke kwaliteiten zich ook financieel gaan verdiepen.

De ervaring van Piet Elenbaas is er een van wanhoop: hij schetst een ondoordringbaar doolhof van geldstromen die mede door de opdeling in deelgemeentes vreselijk ingewikkeld is geworden voor kunstenaars om een aanvraag te doen. Vooral voor Rotterdam en Amsterdam geldt dat de financiële structuur iets minder doorzichtig is. Maar dat ligt echt aan de structuur van die twee grote steden. Zeevenhoven benadrukt het belang van een kader waarbij wij er gezorgd moet worden dat er randvoorwaarden zijn voor de markt van sociaal-artistieke projecten.

Meer stimulans voor kunstenaars in het wijkopbouwwerk

Hoe zou je kunnen stimuleren dat kunstenaars meer ingezet worden en wat zijn de voorwaarden? Er moet belangstelling zijn bij opdrachtgevers, er moeten competente kunstenaars zijn om het te kunnen en er moet natuurlijk geld zijn. En je moet zorgen dat de kunstenaars op de goede plekken terechtkomen. Bovendien: hoe zorg je dat een opdrachtgever die een kunstenaar zoekt er ook een vindt die ook wat kan? Verschillende problemen vragen om verschillende inspanningen. Een verzameling *best practices* en analyses om de opdrachtgevers te overtuigen?

Cornelissen zet in op PR en presentatie. "Je kunt bijvoorbeeld een bijeenkomst organiseren waar je een aantal projecten presenteert. Ondersteund door artikelen in een aantal vakbladen is het een soort campagne. En zo kun je het een push geven".

Ook kan het een stimulans zijn, denkt Bartels, als een project waar door vele mensen uit de wijk aan mee is gewerkt, continuïteit zou hebben. Ze denkt hierbij aan gezamenlijk overleg over de vraag hoe er gebruik gemaakt kan worden van de dingen die deze ene pilot heeft los gemaakt en opgeleverd. "Vragen als 'op hoeveel manieren kunnen we dat nog elders gebruiken'? Dan hoef ik er niet als kunstenaar actief bij betrokken te zijn, maar niet dat je als een *lonesome rider* door zo'n project gaat en dan is het af".

De discussie ontspint zich op het vlak of het al dan niet verstandig is WIK-kunstenaars die starten met betaalde projecten opdrachten zouden moeten doen in achterstandswijken. Zeevenhoven ziet een duidelijk voordeel: "Je hebt in de wijken ook veel mensen die via een ID-baan daar werken, gewoon omdat ze goedkoop zijn. En als dat betekent dat je mensen hebt die in de Wik-regeling zitten en moeten beginnen met betaalde projecten dat dit dan ook een methode is om een barrière te slechten". Cleveringa als duidelijk tegenstander van een dergelijke aanpak: "Ik denk dat je dat juist niet moet doen. Je moet eerst goed weten wat voor soort project je wilt doen, voordat je WIK-kunstenaars inzet voor projecten in achterstandswijken. Er gebeuren ook nog steeds dingen die niet goed of deskundig worden bege-

leid waardoor, als er iets mis gaat, je het de komende tien jaar wel kan vergeten".

Samenwerking met Kunstenaars & CO

Kunstenaars & CO wil graag een rol spelen bij het stimuleren van kunstenaars om een beroepspraktijk op te bouwen in deze sector. Dan denkt men met name aan ondersteuning in de voorwaardenscheppende sfeer. "Logisch ook," zegt Martine Fransman: "want de kunstenaar moet dat project maken en niet Kunstenaars & CO". Dit rondetafelgesprek vormt daarbij een start om tot verdere afspraken te komen.

Van de Beroepsorganisatie Opbouwwerk Amsterdam (BOA) ligt er een concreet verzoek om hun eerstvolgende themabijeenkomst in september aan dit onderwerp te wijden, mogelijk als opmaat voor een grotere conferentie. Ook Henk Cornelissen stelt voor om in de nabije toekomst samen met het LSA en het Kenniscentrum GSB een themabijeenkomst te organiseren over dit onderwerp. Fenny Gerrits vindt dat het LCO een goede partner is om plannen nader te ontwikkelen op landelijk niveau. Daarnaast vormen de conclusies en adviezen die uit deze bijeenkomst naar voren komen een goed handvat om concrete plannen te maken.

Samenwerking tussen landelijke organisaties

Zowel Cornelissen als Zeevenhoven zijn goede pleitbezorgers van duidelijke profilering en brede coalities. Zo zouden in de vakbladen die zoal betrekking hebben op de sector waar we over praten meer aandacht kunnen komen voor dit onderwerp en zou Kunstenaars & CO zich hiermee ook duidelijker kunnen profileren. Ook het organiseren van een conferentie genereert naamsbekendheid. "Het LSA wil graag volgend jaar een bijeenkomst organiseren over het rendement van sociaal-artistieke projecten met het Kenniscentrum en de ambtenaren", oppert Cornelissen. Ook Elenbaas benadrukt het koppelen van netwerken. "Netwerken in groter landelijk verband en netwerken lokaal. Ook om hele praktische zaken even te regelen en te checken is het handig als je mensen kent die zich op hetzelfde terrein met iets bezighouden."

Het rendement van samenwerking

Kunstenaars & CO is geïnteresseerd in nieuwe kansen en mogelijkheden om het veld van de gemengde beroepspraktijk voor kunstenaars te vergroten en uit te breiden. Mogelijk nieuwe sectoren die door de aanwezigen genoemd werden betreffen:

- **Woningcorporaties.** Niet als gehele sector geschikt, maar er zijn voldoende corporaties om samenwerkingsverbanden te initiëren. Cornelissen: "Als je kijkt naar het belang van de woningcorporaties dan zijn diegene die op zoek zijn naar de invulling van het leefbaarheidsaspect. Het bevorderen van de leefbaarheid, dat zijn ze wettelijk verplicht. Alleen weten ze niet hoe ze het moeten doen, het staat ook niet concreet aangegeven".
- **Herstructurering.** Chris Zeevenhoven: "Er zijn 50 wijken uitgekozen door VROM, waar ook een groot deel geld naartoe gaat. Ook daar zit heel veel potentie in voor jullie". Over de manier om een ingang te krijgen zegt Cornelissen: "Er zijn wekelijks drie tot vier conferenties over herstructurering. Kosten, zo'n 700 euro als je daar naartoe wilt. Maar als je

je daar kunt indringen door te vragen *kunnen wij een keer presenteren wat je met kunst in een wijk kan bereiken en met name op die plekken waar gesloopt wordt*, dan vinden ze dat hartstikke mooi, daar zijn ze ontzettend ontvankelijk voor".

- Een netwerk te ontwikkelen met wijkmanagers via het Platform Buurtbeheer, de landelijke koepelorganisatie.
- Ruimtelijke Ordening. Tobias Woldendorp: "Ik zou nog aansluitend willen zeggen: de Dienst Ruimtelijke Ordening in Amsterdam en andere stedenbouwkundige diensten in het land krijgen steeds meer het aspect leefbaarheid op de agenda'. Stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten spreken als geen ander de taal van de kunstenaar. Daar heb je een goede partner aan".

Maar ook lokaal kun je goede coalities vormen. Alleen al de contacten met de Stichting voor Kunstzinnige Vorming in de verschillende grote steden, zouden veel op kunnen leveren. "Lokaal heb je natuurlijk al een hoop van dat soort mensen die beschikbaar zijn, dus je hoeft ze niet altijd uit andere steden te halen", zegt Cornelissen. Dit zou goed aan kunnen aansluiten bij het idee van Martine Fransman om binnen wijken projectvoorstellen te initiëren met kunstenaars waarbij andere kunstenaars middels een rondschrijven van Kunstenaars & CO bij aan kunnen haken uit die wijken.

"Toch zijn het de ambtenaren en dat soort vogels die je ergens van moet overtuigen als je die bronnen aan wilt boren. Dat is meestal toch de groep die beslist of ergens geld naartoe gaat. Dus in dat circuit moet je je profileren. En het beste is als je dat met een mooie trend doet. Trendgevoelig, *branding*, dat is in het circuit van het Grote Steden Beleid heel belangrijk, want die steden concurreren toch heel veel met elkaar. Als je daar een ingang wilt hebben kan het LSA daar wel bij helpen. En daarbij is het van belang goed te kunnen aantonen wat de inzet van kunstenaars nou teweeg kan brengen in zo'n wijk".

Conclusies

Sociaal-Artistische projecten

De tijd is rijp om sociaal-artistieke projecten als werksoort te formaliseren. Daarbij zijn er andere initiatieven nodig om deze formalisering te ondersteunen en te onderbouwen. Hierbij denken we aan:

- Het samenstellen van een handboek met als inhoudelijke aspecten: ontstaan van de werksoort, methodiekbeschrijving, *best practices*, succes- en faalfactoren, beroepsprofiel.
- Het ontwikkelen van een beroepsprofiel waarin de competenties beschreven worden van de kunstenaar in de beroepspraktijk van de sociaal-artistieke projecten.
- De oprichting van een expertisepunt van waaruit ondersteuning kan plaatsvinden op het terrein van de evaluatie van projecten, het ontwikkelen van lesmateriaal voor opleidingen.
- Ontwikkeling van een boek met *best practices*. Met analyses van succesfactoren en valkuilen.
Sikko Cleveringa: "Omdat we allemaal best practices kennen, moeten we het grijpbarder maken waarom dat goede projecten zijn. Er moet een soort guideline komen met een beschrijving hoe je dit soort projecten kunt aanpakken. Het resultaat is dat je het daardoor ook een beetje makkelijker maakt om goede projecten te kunnen ontwikkelen".
- Het bouwen van een website met *best practices*.
- Het in kaart brengen van financieringsstromen die inzetbaar kunnen zijn ten behoeve van sociaal-artistieke projecten.

- Het ontwikkelen van pilot-projecten. Vanuit het opbouwwerk en vanuit de kunstpraktijk een *pilot* draaien en kijken of je het vanuit de analyse ook herhaalbaar kan maken.
- De ontwikkeling van een matchingsysteem van sociaal-artistieke projecten met potentiële opdrachtgevers.
- Het opbouwen van netwerkverbindingen tussen community-artists en het wijkopbouwwerk.
- Theorievorming sociaal-artistieke projecten in het buitenland (bijvoorbeeld Finland met Creative Welfare Society en België).
- Regelmatige publicaties in vakbladen.

Profilering en uitbreiding netwerken met betrekking tot de sector wijkopbouwwerk

- Profilering: laten zien wie je bent, wat je doet en waarom de inzet van kunstenaars een bijdrage kan betekenen voor vergroting van de leefbaarheid in wijk en buurt.
- Netwerkontwikkeling. In dit kader is het raadzaam de contacten actief uit te breiden naar een selectie van woningcorporaties, de sector herstructurering, het LSA, het Platform Buurtbeheer en de sector Ruimtelijke Ordening.
- Organiseren bijeenkomsten. Kan zijn in de vorm van een conferentie, een kennisatelier of anderszins in samenwerking met organisaties als de BOA of de BON, de beroepsverenigingen van opbouwwerkers in Amsterdam en landelijk, het LSA, het Kenniscentrum Grote Stedenbeleid en het LCO, Landelijk Centrum Opbouwwerk.

Onderzoek naar nieuwe of aanverwante sectoren met betrekking tot de ontwikkeling van de gemengde beroepspraktijk die mogelijk kansrijk zijn.

Dit betreft de sectoren: herstructurering, woningcorporaties, wijkmanagers en ruimtelijke ordening

Oriëntatie op de groep potentiële allochtone Wik-kunstenaars

Oriëntatie op welke manier je allochtone kunstenaars die mogelijkterwijs van de Wik gebruik zouden mogen maken in hun circuit kan bereiken om hen te informeren over de Wik-regeling.

Bijlage 2 Wijkopbouwwerk overzicht adressen

Sector Wijkopbouwwerk

Tabel	NAAM	BIJZONDERHEDEN	NAW
	<u>Landelijke netwerken</u>		
1	Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO)		Prinsengracht 51 2512 EX Den Haag (t) 070 – 380 44 31 (f) 070 – 380 99 73 e-mail: info@opbouwwerk.nl
2	MO Samenlevingsopbouw vaktijdschrift voor wijkopbouwwerk	Fenny Gerrits, hoofdredac- tie	LCO (t) 070 – 380 44 31
3	Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA)	Samenwerkingsverband bewonersorganisaties 30 grote steden. Doel: invloed uitoefenen op GSB en stimuleren bewo- nersparticipatie	Henk Cornelissen coördinator tel. 040 – 281 25 00 06 – 5590 4698 lsahc@iae.nl
4	Kenniscentrum Grote Steden Beleid (GSB)		GSB Laan van NOI 300 Den Haag dr.A.G.Schouw, dir. (t) 070 – 3440966 www.kcgs.nl
5	Landelijke Beroepsvereniging Beroepsoverleg Opbouwwerk Nederland (BON)		info@opbouwwerk- noord.nl Cyriel Thomas Hagedoornplein 1D 1031 BV Amsterdam (t)020 – 635 26 00
6	Ned.Inst.voor Zorg en Welzijn (NIZW)		Adm.Helfrichlaan 1 tel. 030 – 230 63 11 www.nizw.nl
	<u>Regionaal</u>		
1	Beroepsoverleg Opbouwwerk Amster- dam (BOA) Gerard van Cranenburg		tel. 020 – 662 82 37 alleen op vrijdag ge- rard@buurtbelangen.nl Stichting Buurtbelangen Jan de Louterstraat 19 1063 KX Amsterdam
	<u>Kunstenaars</u>		
1	Roel Simons	Eye See You Projects	Agnietenstraat 313 6822 JS Arnhem tel. 026 – 370 25 13 06 – 196 44 009 eyeseeyou@zonnet.nl
2	Ulrike Bartels		tel. 020 – 670 29 78 uba40@hotmail.com

Stedelijke Stichtingen Welzijn/Wijkopbouwwerk/Kunst & Cultuur

Deventer- Gouda - Eindhoven – Tilburg – Alkmaar – Rotterdam – Arnhem

1	<p>Stichting Welzijn Deventer</p> <p>Stichting Culturele Raad Deventer</p>	Deventer	<p>Henk Damen wijkopbouwwerker wijk 3 tel: 0570 – 632 321 Sikko Cleveringa cultuurmakelaar tel: 0570 – 611 416 06 – 103 903 96 e-mail: cultuurmakelaar@cultureleraad.nl Laboratoriumplein 61 7411 CH</p>
2	<p>Stichting Welzijn Gouda</p> <p>Regionale Kunststichting Gouda</p> <p>Project Eco-kids</p>	Gouda	<p>Paulus Drost tel. 0182 – 52 88 88 Silvie Jonker (secretaris) Leenmanslag 57 2805 HT Gouda tel. 0182 – 54 83 94 Bep van Delden coördinator tel. 06 – 301 941 73</p>
3	<p>Stedelijk Kantoor Loket W. Eindhoven</p>	Eindhoven	<p>Henk Duis tel.040 – 26 56 200</p>
4	<p>Wijkopbouworgaan Tilburg de Twern</p>	Tilburg	<p>Kick van Loon tel. 013 – 536 02 14</p>
5	<p>Stichting Welzijn Alkmaar Kern 8</p> <p>Gemeente Alkmaar, cultuurverkenner</p>	Alkmaar	<p>tel. 072 – 514 31 10 Jolan van Geerestein Hereweg 158 1822 AK Alkmaar</p> <p>Marjan Robeek tel. 072 – 51 91 876</p>
6	<p>Rotterdam Stichting Opzoomer Mee Wijkopbouwwerk</p> <p>Rotterdamse Kunststichting Margareth Walle</p> <p>Centrum Beeldende Kunst (CBK) Martine Hermans</p> <p>SKVR</p> <p>Kunst Onder Andere Piet Elenbaas, sectormanager</p>	Rotterdam	<p>Martin den Hartog tel. 010 – 213 10 55</p> <p>tel. 010 – 433 58 33</p> <p>tel. 010 – 436 02 88</p> <p>tel. 010 – 436 13 66</p> <p>tel. 06 – 206 08 683 010- 476 74 00 email:jeep@wirehub.nl</p>
7	<p>Arnhem Wijkwinkel Klarendal</p>	Arnhem	<p>Rob Klingen, opbouwwerker Klarendalseweg 442 6822 GV Arnhem tel. 026 – 445 22 57 klarendal@rijnstad.nl</p> <p>Chris Zeevenhoven, gebiedsmanger</p>

Bijlage 3 Voorbeeldprojecten

Illustratie van enkele voorbeeldprojecten in het kader van het onderzoek Marktverkenning gemengde beroepspraktijk, sociaal-artistieke projecten in het wijkopbouwwerk

Muurschilderingen in het kader van het Opzoomeren

- Korte beschrijving: Diverse Muurschilderingen op basis van kindertekeningen. Eneco energiehuisjes: twee scholen uit de buurt hebben schetsen aangeleverd op het thema energie en apparaten.

Door wie: kunstenaar Ron Sinoo

Waar: deelgemeente Noord in Rotterdam, Provenierswijk & Agniesebuurt

Gefinancierd door: Patrimonium Woningstichting (PWS) en politiebureau Walenburgerweg

Zelfde projecten worden uitgevoerd in: Schiedam

Wijktheater/wijksoaps

- Korte beschrijving: Toneelproductie 'Het is hier Holland'. De productie is een realistische weergave van het leven in multiculturele stadswijken en toegespitst op het al dan niet samenwerken tussen 'buitenlanders' en 'Hollanders'. Het stuk is gestart op 21 april 2001 met twee voorstellingen op de landelijke bewonersdag 'onbekend maakt onbemind'. Daarna is het op tournee gegaan in de 25 GSB steden. De voorstellingen worden door de leden van het Bewonersplatform in hun eigen stad samen met andere lokaal betrokkenen georganiseerd.

Door wie: Stut Theater Utrecht

Waar: in totaal zijn er 43 voorstellingen gespeeld met een totaal aantal toeschouwers van 7.230, gemiddeld 168 toeschouwers per voorstelling. In april 2002 is het stuk gespeeld in de oude vergaderzaal van de Tweede Kamer in Den Haag tijdens een LSA manifestatie over de toekomst van het GSB en de afsluiting van het adoptieproject.

Gefinancierd door: VWS, BZK, Fonds voor de Podiumkunsten en de gemeente Utrecht

Rotterdam Bouwt!

- Korte beschrijving: Architectuurproject voor kinderen. Onder begeleiding van tientallen architecten krijgen 640 kinderen uit Rotterdam en omgeving de gelegenheid kennis te maken met architectuur. Zij gaan met knutselmaterialen hun eigen gebouwen (maquettes) ontwerpen. Ze krijgen eerst dia's, foto's en maquettes te zien om zich een beeld te vormen van wat architectuur is. Vervolgens gaan ze met hun eigen architect naar de 'bouwplaats'. De architect zorgt er onder meer voor dat de kinderen leren hoe ze verschillende vormen kunnen maken en wat de basis van een gebouw is.

Doel: Kinderen meer willen leren over hun directe omgeving, over architectuur.

Door wie: Vrijwilligers uit onder meer de bouwwereld, de IT, het onderwijs.

Waar: in de Cruiseterminal op de Kop van Zuid. Opgeven middels aanmeldformulier via de scholen.

Gefinancierd door: onbekend

Doorgeeftoneel

- Korte beschrijving: Er wordt een voorstelling gemaakt en gespeeld aan de hand van een thema in, waarschijnlijk, groep 6 van de basisschool. Deze voorstelling wordt daarna vertoond op een volgende school, die dan het estafettestukje overneemt. Verslaglegging via een 'groeiboek' met foto's, tekeningen en verhalen. Indien mogelijk wordt er op een aantal scholen een video-project aan gekoppeld.

Door wie: Basisscholen, JeugdTheaterSchool, Artiance, projectbureau 750 jaar stad, medewerker Brede School.

Waar: op Alkmaarse basisscholen

Gefinancierd door: Actieplan Cultuurbereik, 750 jaar stad, sponsoring

Transart

- Korte beschrijving: In de Haagse wijk Transvaal is het aspect Kunst in sloopwijken geïntroduceerd om verloedering te voorkomen. Transart draagt bij aan het op peil houden van de leefbaarheid in de tijd tussen de eerste verhuizingen en de afronding van de sloopwerkzaamheden. Kunstorganisaties met veel ervaring hebben activiteiten opgezet voor kinderen in slooppanden. Kinderen zijn belangrijk omdat je op die manier ook de ouders bereikt. Er worden veel beeldende activiteiten met kinderen ondernomen, in schoolklasverband of met kleine groepjes. Met de resultaten van de activiteiten zijn de huizen aan de buitenkant te versieren. Daarnaast worden er verschillende theatervormen ingezet zoals interactief theater en forumtheater. Publieksparticipatie is een belangrijk element hierin.

Doel: Voorkoming van verloedering.

Door wie: Stichting Boog. Deze stichting coördineert een werkgroep met verschillende kunst en cultuurinstellingen. (Beniok, Haags Kinderatelier, Koorhuis, Stroom, Musicon)

Waar: de Haagse Transvaalwijk

Gefinancierd door: Onze Buurt Aan Zet pot gemeente Den Haag en woningcorporatie Staedion Wonen. Er is 100.000 euro uitgetrokken om de reeks activiteiten te financieren.

Loket op Zuid, Rotterdams kunstproject stimuleert tot bezoek aan musea

- Korte beschrijving: In de herfst van 2002 openden twee Rotterdamse musea tijdelijk Loket op Zuid in de Konmar. Klanten zagen er kunstenaars aan het werk en werden geïnspireerd tot museumbezoek. Het loket trok niet alleen de aandacht van het winkelend publiek, ook de landelijke pers kwam er massaal op af. Het atelier bruisde van activiteit en creativiteit en duizenden mensen zijn bereikt.

Door wie: de Rotterdamse Kunststichting, Historisch Museum, Wereldmuseum en Kunstenaarscollectief Wandschappen.

Waar: in supermarkt de Konmar op de Kop van Zuid.

Doel: Publieksverbreding is één van de belangrijkste doelstellingen van het huidige kunstbeleid. In Rotterdam is een ACB-programma opgesteld voor de jaren 2001-2004. Tal van ideeën zijn daarin beschreven om mensen die niet gewend zijn naar een museum, concertzaal of theater te gaan met kunst in aanraking te brengen. Die mensen kunnen alleen bereikt worden in een voor hen vertrouwde omgeving. De kunstinstellingen zullen er dus op uit moeten trekken. Dat is één van de belangrijkste uitgangspunten van de Rotterdamse aanpak.

Gefinancierd door: Actieplan Cultuur Bereik.

Redu den kapsalon (Roddels in de kapsalon) Antilliaanse vrouwen maken samen theater in Deventer

- Korte beschrijving: Theaterstuk met spel, dans en muziek. De acts hebben als onderwerp religie, gastvrijheid, omgaan met elkaar en heimwee naar Curaçao.

Door wie: Nos ké nos pòr (Wij willen en wij kunnen) Antilliaans vrouwen theater onder begeleiding van Marijke Blok, docente drama en verbonden aan het Centrum voor Kunsteducatie in Deventer.

Waar: Deventer Schouwburg

Doel: Door middel van toneelspelen meer laten zien over hun cultuur en levensstijl aan de andere bewoners in de wijk.

Voortgekomen vanuit het zich niet goed geaccepteerd voelen.

Gefinancierd door: Actieplan Cultuur Bereik

What you like' Jongeren maken eigen radioprogramma bij Deventer Omroep

- Korte beschrijving: Jongeren maken eigen radioprogramma bij Deventer omroep. Op verzoek van de omroep gingen de jongerenwerkers.

Door wie: Samenwerkingsproject door jongerenwerkers, Floris Brandwagt van Stichting Raster en Jamal Ammi van de Kij i.s.m. de Deventer Omroep.

Waar: Deventer

Doel: Het maken van een radioprogramma waar jongeren die minder kansen krijgen bij betrokken worden.

Gefinancierd door: Actieplan Cultuurbereik

Anders is heel gewoon

- Korte beschrijving: Kleurrijke theatervoorstelling ' Anders is heel gewoon'. Gezamenlijk project van acht kinderen uit de Hoef en veertien kinderen uit het asielzoekerscentrum.

Door wie: Acht kinderen uit de Hoef en veertien kinderen uit het asielzoekerscentrum azc De Vluchthoef. In samenwerking met kunstenaar Rob Komen voor het maken van het decor en buurthuis Oase en een aantal vrijwilligers.

Waar: Alkmaar

Doel: kennis maken met het theater, door middel van het maken van een voorstelling en integratie van asielzoeker kinderen en hun ouders in de wijk. Leeftijd 6 t/m 12 jaar.

Gefinancierd door: Actieplan Cultuurbereik

Bijlage 4 Overzicht respondenten tweede fase belronde

Koepels Opbouwwerk & Welzijn

- 1 Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO), Coby van Geffen
- 2 Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA), H.Cornelissen coördinator
- 3 Vereniging van directeuren van stedelijke welzijnsorganisaties (Verdiwel), Kees Neefjes beleidssecretaris
- 4 Beroepsoverleg Opbouwwerk Nederland (BON), Cyriel Thomas
- 5 Beroepsoverleg Opbouwwerk Amsterdam (BOA), Gerard van Cranenburg

Kenniscentra

- 6 NIZW, Ard Sprikhuizen
- 7 Kenniscentrum Grote Stedenbeleid, Annemieke Wierstra

Stedelijke Stichtingen Welzijn/Wijkopbouwwerk

- 8 Stichting Welzijn Deventer, Henk Damen opbouwwerker
- 9 Stichting Welzijn Gouda, Paulus Drost manager
- 10 Stichting Opzoomer Mee Rotterdam; bureau gemeentewerken Rotterdam t.b.v. het wijkopbouwwerk, Martin den Hartog
- 11 Loket W Eindhoven, Henk Duis opbouwwerker
- 12 Stichting Welzijn Alkmaar, Jolan van Geerestein, opbouwwerker
- 13 Wijkopbouworgaan de Twern Tilburg, Kick van Loon wijkopbouwwerker

Stichtingen voor kunst & cultuur

- 14 Stichting Culturele Raad Deventer, Sikko Cleveringa, cultuurmakelaar
- 15 Regionale Kunststichting Gouda, Silvie Jonkers secretaris RKG
- 16 Kunst Onder Andere Rotterdam, Piet Elenbaas, sectormanager wijkinitiatieven
- 17 Rotterdamse Kunststichting, Margareth Wallee
- 18 Centrum Beeldende Kunst Rotterdam, Martine Herman
- 19 Cultuurverkenner Gemeente Alkmaar, Marjon Roobeek